

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 2/2017. (II. 10.) AB HATÁROZATA

a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 258. § (3) bekezdés e) pontjával kapcsolatos alkotmányos követelmény megállapításáról és bírói döntések alaptörvény-ellenességének megállapítására irányuló alkotmányjogi panasz elutasításáról

Az Alkotmánybíróság teljes ülése alkotmányjogi panasz tárgyában – *dr. Czine Ágnes és dr. Varga Zs. András* alkotmánybírók párhuzamos indokolásával, valamint *dr. Balsai István, dr. Dienes-Oehm Egon, dr. Juhász Imre, dr. Salamon László, dr. Stumpf István és dr. Szívós Mária* alkotmánybírók különvéleményével – meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

1. Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 258. § (3) bekezdés e) pontjának alkalmazása során az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdéséből fakadó alkotmányos követelmény, hogy amennyiben a bíróság a terhelttel szemben alkalmazott büntetőjogi jogkövetkezményt az eljárás elhúzódása miatt enyhíti, akkor határozatának indokolása rögzítse az eljárás elhúzódásának a tényét, valamint azzal összefüggésben a büntetés enyhítését és az enyhítés mértékét.

2. Az Alkotmánybíróság a Kúria Bfv.II.1304/2014/6. számú végzése, a Tatabányai Törvényszék 2.Bf.364/2013/15. számú, az Esztergomi Járásbíróság 3.B.310/2008/102. számú ítéletei alaptörvény-ellenességének a megállapítására és a megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panaszt – az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése vonatkozásában – elutasítja.

3. Az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszt egyebekben visszautasítja.

Az Alkotmánybíróság elrendeli e határozatának a Magyar Közlönyben való közzétételét.

I n d o k o l á s

I.

- [1] 1. Az indítványozó (Nógrádi Miklós Györgyné) jogi képviselője (dr. Alberti Péter, 2500 Esztergom, Kossuth Lajos utca 2. I/11.) útján 2015. április 10-én az elsőfokú bíróságnál alkotmányjogi panaszt terjesztett elő, amely az Alkotmánybírósághoz 2015. április 21-én érkezett. Az indítványozó felhívásra 2015. július 13-án az indítványát kiegészítette (a továbbiakban együtt: indítvány).
- [2] Az indítvány az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 27. §-a alapján a Kúria Bfv.II.1304/2014/6. számú végzése, továbbá a Tatabányai Törvényszék 2.Bf.364/2013/15. számú és az Esztergomi Járásbíróság 3.B.310/2008/102. számú ítéletei alaptörvény-ellenességének a megállapítására és a megsemmisítésére irányult.
- [3] Az indítványozót a Tatabányai Városi Ügyészség B.767/2005/4. számú, 2005. március 18. napján kelt vádiratában egy rendbeli sikkasztás büntetével [a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Btk.) 317. § (1), (4) bekezdés a) pont], majd az Esztergomi Városi Ügyészség B.456/2005/9. számú, 2005. június 17. napján kelt vádiratában 9 rendbeli sikkasztás büntetével [régí Btk. 317. § (1), (2) bekezdés

- c) pont, (5) bekezdés b) pont], valamint 33 rendbeli sikkasztás büntetével [rég. Btk. 317. § (1), (2) bekezdés c) pont, (4) bekezdés b) pont] vádolta. A vádiratokban foglalt tényállások szerint az indítványozó ügyvezetőként dolgozott egy nyílászárókat forgalmazó gazdasági társaságnál és előlegeket vett fel a megrendelt ajtókra, ablakokra és azok szerelvényeire. A vád szerint az indítványozó az átvett összegeket nem a sértettek által megrendelt termékek beszerzésére, hanem a cég adósságainak a rendezésére fordította.
- [4] Az Esztergomi Városi Bíróság 4.B.190/2005/58. számú, 2007. május 23. napján kelt ítéletével az indítványozót 10 rendbeli nagyobb értékre, üzletszerűen elkövetett sikkasztás büntette, valamint 33 rendbeli sikkasztás büntette miatt 1 év 10 hónap börtönbüntetésre és 300 000 Ft pénzmellékbüntetésre ítélte. A szabadságvesztés végrehajtását 4 év próbaidőre felfüggesztette.
- [5] A Komárom-Esztergom Megyei Bíróság mint másodfokú bíróság, az 1.Bf.405/2007/14. számú, 2008. március 6. napján kelt végzésével az elsőfokú bíróság ítéletét hatályon kívül helyezte és az elsőfokú bíróságot új eljárás lefolytatására utasította.
- [6] A megismételt eljárásban az Esztergomi Járásbíróság 3.B.310/2008/102. számú, 2013. április 29. napján kelt ítéletében az indítványozót 10 rendbeli sikkasztás büntette [rég. Btk. 317. § (1), (2) bekezdés II. fordulat c) pont, (5) bekezdés b) pont] és 33 rendbeli sikkasztás büntette [rég. Btk. 317. § (1), (2) bekezdés II. fordulat c) pont, (4) bekezdés b) pont] miatt 1 év börtönbüntetésre ítélte, amelynek végrehajtását 3 év próbaidőre felfüggesztette, továbbá rendelkezett a magánfelek által előterjesztett polgári jogi igényekről.
- [7] Az Esztergomi Járásbíróság az ítéletének indokolásában kifejtette, hogy „a vádlott terhére nem róható” „rendkívül hosszú időmúlásra” tekintettel a szabadságvesztés időtartamát a törvényi minimumban állapította meg, és annak végrehajtását felfüggesztette, valamint a próbaidő tartamát „a törvényi minimumhoz közel” határozta meg (támadott elsőfokú ítélet 21. oldalának 6–8. bekezdései).
- [8] A Tatabányai Törvényszék mint másodfokú bíróság 2.Bf.364/2013/15. számú, 2014. április 3-án kelt és jogerőre emelkedett ítéletével az indítványozó bűnösségét 36 rendbeli sikkasztás büntetében [a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.), 372. § (1) bekezdés, (3) bekezdés b) pont, (2) bekezdés bc) pont], valamint 6 rendbeli sikkasztás vétségében [Btk. 372. § (1) bekezdés, (2) bekezdés bc) pont] állapította meg. A kiszabott szabadságvesztés-büntetés, valamint a próbaidő tartamát nem módosította.
- [9] A Kúria 2015. február 9. napján kelt Bfv.II.1304/2014/6. számú végzésével a felülvizsgálati indítványt elutasította, illetve az elsőfokú és a másodfokú bíróság ítéletét hatályában fenntartotta.
- [10] 2. Az indítványozó az Abtv. 27. §-ára alapította az alkotmányjogi panaszát. Álláspontja szerint a Kúria Bfv. II.1304/2014/6. számú végzése, továbbá a Tatabányai Törvényszék mint másodfokú bíróság 2.Bf.364/2013/15. számú, és az Esztergomi Járásbíróság 3.B.310/2008/102. számú ítéletei sértik az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében rögzített tisztességes eljáráshoz való jogát, valamint az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdésében foglalt *nullum crimen sine lege* és *nulla poena sine lege* elvét, továbbá az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésében szereplő jogorvoslathoz való jogát.
- [11] Az indítvány szerint a Kúria megsértette az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdésében foglalt *nullum crimen sine lege* és *nulla poena sine lege* elvét azzal, hogy hatályában fenntartotta a Tatabányai Törvényszék mint másodfokú bíróság 2.Bf.364/2013/15. számú ítéletét, amely sikkasztás büntette miatt állapította meg az indítványozó büntetőjogi felelősségét. A Kúria ugyanis rögzítette, hogy a cselekmény sikkasztásnak minősítése törvénysértő, mivel a sértettekől átvett pénzen az indítványozó által vezetett gazdasági társaság a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.) 119. §-a értelmében tulajdonjogot szerzett. Az indítványozó álláspontja szerint a bíróság a jogerős ítéletben olyan cselekmény miatt szabott ki vele szemben büntetést, amely cselekmény a magyar jog szerint nem volt bűncselekmény. Az indítvány szerint az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) és (7) bekezdéseinek a sérelmét az okozta, hogy a Kúria a felülvizsgálati eljárásban a jogerős ítéletben nem szereplő tényállási elemmel – az indítványozó teljesítési akaratának hiányával – egészítette ki a tényállást, és a jogerős ítéletben foglalt sikkasztást csalásnak minősítette.
- [12] Az indítványozó kifejtette, hogy a bíróságok megsértették az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésben foglalt azon jogát is, amely szerint az ellene emelt vádat a bíróságnak észszerű határidőn belül kell elbírálnia (a továbbiakban: észszerű határidőn belüli elbíráláshoz való jog). Az indítványozó álláspontja szerint a vele szemben folytatott büntetőeljárás indokolatlanul elhúzódott. Az ügyészség ugyanis az első vádiratot 2005. március 18. napján nyújtotta be, míg a Kúria felülvizsgálati végzését 2015. február 26. napján kézbesítették részére, így a büntetőeljárás bírósági szakasza közel 10 évig tartott.

- [13] 3. Az indítványozó az Alkotmánybíróság felhívására kiegészítette alkotmányjogi panaszát. Álláspontja szerint az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdésének a megsértése a Kúria helytelen jogértelmezése miatt következett be. Az indítványozó kérte, hogy amennyiben az Alkotmánybíróság a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) 416. § (1) bekezdés *b*) pontja és a Be. 427. § (1) bekezdés *b*) pontja tekintetében a Kúria jogértelmezését mégis helytállónak tartja, akkor az Abtv. 28. § (1) bekezdésére figyelemmel – az Abtv. 26. § (1) bekezdése alapján – ezeknek a jogszabályi rendelkezéseknek az Alaptörvénnyel való összhangjára irányuló eljárást is folytassa le. Az indítvány szerint a Kúria helyes jogértelmezése esetén a támadott törvényi rendelkezések az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdésébe ütköznek, ugyanis lehetővé teszik, hogy a terheltet olyan cselekmény miatt mondják ki bűnösnek és sújtsák büntetéssel, amelyet nem követett el.

II.

- [14] 1. Az Alaptörvénynek az indítvánnyal érintett rendelkezései:

„XXVIII. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és a kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.

[...]

(4) Senki nem nyilvánítható bűnösnek, és nem sújtható büntetéssel olyan cselekmény miatt, amely az elkövetés idején a magyar jog vagy – nemzetközi szerződés, illetve az Európai Unió jogi aktusa által meghatározott körben – más állam joga szerint nem volt bűncselekmény.

[...]

(7) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.”

- [15] 2. A Be.-nek az indítvánnyal érintett rendelkezései:

„258. § (3) Az ítélet és az ügydöntő végzés indokolása összefüggően tartalmazza

e) a bíróság által megállapított tényállás szerinti cselekmény jogi minősítését, büntetés kiszabása, intézkedés alkalmazása, illetőleg ezek mellőzése esetén e döntés indokolását, az alkalmazott jogszabályok megjelölésével,”

„416. § (1) Felülvizsgálatnak a bíróság jogerős ügydöntő határozata ellen akkor van helye, ha

b) a bűncselekmény törvénysértő minősítése, a büntetőjog más szabályának megsértése miatt törvénysértő büntetést szabtak ki, vagy törvénysértő intézkedést alkalmaztak, illetve a büntetés végrehajtását a Btk. 86. § (1) bekezdésében foglalt kizáró ok ellenére függesztették fel”

„427. § (1) A Kúria a felülvizsgálati indítvánnyal megtámadott határozatot megváltoztatja, és a törvénynek megfelelő határozatot hoz, ha

b) a bűncselekmény törvénysértő minősítése, a büntetőjog más szabályának megsértése miatt törvénysértő büntetést szabtak ki, vagy törvénysértő intézkedést alkalmaztak, illetve a büntetés végrehajtását a Btk. 86. §-ában foglalt kizáró ok ellenére függesztették fel”

III.

- [16] Az Alkotmánybíróságnak a befogadási eljárás során az Abtv. 56. § (1) bekezdése értelmében először azt kellett megvizsgálnia, hogy az alkotmányjogi panasz eleget tesz-e a befogadhatóság feltételeinek.

- [17] 1. Az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panasz formai követelményeinek való megfelelés körében áttekintette, hogy az indítvány határidőben érkezett-e [Abtv. 30. §-a], illetve, hogy tartalmaz-e határozott kérelmet [Abtv. 52. § (1b) bekezdése].

- [18] 1.1. Az Abtv. 30. § (1) bekezdése értelmében – az Abtv. 27. §-a szerinti alkotmányjogi panaszt – a sérelmezett döntés kézbesítésétől számított hatvan napon belül lehet írásban benyújtani. Az indítványozó a Kúria végzését 2015. február 26-án vette át, az alkotmányjogi panaszt pedig 2015. április 10-én nyújtotta be az elsőfokú bíróságnál, ezért az indítvány az Abtv. 30. § (1) bekezdésének megfelelően határidőben beérkezettnek tekinthető.
- [19] 1.2. Az alkotmányjogi panasznak az Abtv. 52. § (1b) bekezdése szerinti határozott kérelmet kell tartalmaznia.
- [20] Az indítvány tartalmazza az Alkotmánybíróság hatáskörét megalapozó törvényi rendelkezést [az Abtv. 27. §], az Alaptörvény sérülni vélt rendelkezéseit [XXVIII. cikkének (1), (4) és (7) bekezdései], a támadott bírósági határozatokat (a Kúria Bfv.II.1304/2014/6. számú végzése, a Tatabányai Törvényszék mint másodfokú bíróság 2.Bf.364/2013/15. számú, és az Esztergomi Járásbíróság 3.B.310/2008/102. számú ítéletei). Az indítványozó kifejezett kérelmet is előterjeszt arra nézve, hogy az Alkotmánybíróság állapítsa meg a felsorolt bírósági határozatok alaptörvény-ellenességét és semmisítse meg azokat.
- [21] Az Alkotmánybíróság rögzíti, hogy az alkotmányjogi panasz az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésére alapított indítványi elem vonatkozásában az Abtv. 52. § (1b) bekezdése szerinti határozott kérelem feltételeinek csak részben felel meg.
- [22] Az indítványozó hivatkozik az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésének sérelmére, azonban ezen alaptörvényi rendelkezéssel összefüggésben nem terjeszt elő az alapjogsérelmét alátámasztó, alkotmányjogilag megalapozott indokolást, így kérelme ezen alaptörvényi rendelkezés vonatkozásában nem felel meg az Abtv. 52. § (1b) bekezdés *b*) pontjában foglaltaknak. Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint az ilyen indokolás hiánya az indítványi elem érdemi elbírálásának az akadályá {pl.: 3149/2016. (VII. 22.) AB végzés, Indokolás [27]}.
- [23] 2. Az alkotmányjogi panasz befogadhatóságának vizsgálata során a törvényben előírt tartalmi feltételeknek (az Abtv. 27. §-ának, illetve a 29–31. §-ainak) való megfelelés tekintetében az Alkotmánybíróság a következőket állapította meg.
- [24] 2.1. Az Abtv. 27. § *a*) pontja értelmében az alaptörvény-ellenes bírói döntéssel szemben az egyedi ügyben érintett személy vagy szervezet alkotmányjogi panasszal fordulhat az Alkotmánybírósághoz, ha az ügy érdemében hozott döntés vagy a bírósági eljárást befejező egyéb döntés az indítványozónak az Alaptörvényben biztosított jogát sérti. Az Alkotmánybíróság rögzíti, hogy az indítványozó az alapul szolgáló büntető ügyben terheltként szerepelt, így érintettsége a támadott bírósági határozatokkal összefüggésben egyértelműen megállapítható.
- [25] 2.2. Az Abtv. 27. § *b*) pontjában foglaltak szerint a bírói döntéssel szemben alkotmányjogi panasz akkor terjeszthető elő, ha az indítványozó a jogorvoslati lehetőségeit kimerítette vagy a jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva. Az indítványozó az alkotmányjogi panaszt a Kúria Bfv.II.1304/2014/6. számú felülvizsgálati végzésének kézbesítését követően nyújtotta be. Az Alkotmánybíróság ennek alapján megállapította, hogy az indítványozó a jogorvoslati lehetőségeit kimerítette, így az alkotmányjogi panasz megfelel az Abtv. 27. §-ában előírt követelményeknek.
- [26] 3. Az Abtv. 29. §-a alapján az alkotmányjogi panasz befogadhatóságának további feltétele, hogy a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenességet vagy alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdést vessen fel. E két feltétel alternatív jellegű, így az egyik fennállása önmagában megalapozza az Alkotmánybíróság érdemi eljárását {3/2013. (II. 14.) AB határozat, Indokolás [30], illetve 34/2013. (XI. 22.) AB határozat, Indokolás [18]}. A feltételek meglétének a vizsgálata az Alkotmánybíróság mérlegelési jogkörébe tartozik.
- [27] 3.1. Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy az indítvány egyes elemei tekintetében érdemi vizsgálatnak a következő indokok alapján nincs helye.
- [28] 3.1.1. Az indítványozó a kiegészített panaszában azt kérte az Alkotmánybíróságtól, hogy az Abtv. 28. § (1) bekezdésében meghatározott jogkörében járjon el. Az Abtv. 28. § (1) bekezdése szerint ugyanis az Alkotmánybíróság az Abtv. 27. §-ában meghatározott bírói döntés felülvizsgálatára irányuló eljárásban az Abtv. 26. § szerinti, a jogszabály Alaptörvénnyel való összhangját illető vizsgálatot is lefolytathatja. Az indítványozó ezért azt kérte, hogy amennyiben az Alkotmánybíróság a Kúria támadott határozatában foglaltakat helytállónak tartja, akkor

az Abtv. 26. § (1) bekezdése alapján a Be. 416. § (1) bekezdés *b*) pontjának, valamint a Be. 427. § (1) bekezdés *b*) pontjának alkotmányossági vizsgálatát folytassa le. Az indítványozó álláspontja szerint ugyanis a Kúria helyes jogértelmezése esetén a támadott jogszabályi rendelkezések nem állnak összhangban az Alaptörvény XXVIII. cikkének (4) bekezdésével.

- [29] Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint az Abtv. 28. § (1) bekezdése szerinti vizsgálat kezdeményezésére az indítványozó nem jogosult, a felhívott rendelkezés alapján ugyanis az Alkotmánybíróság – kivételesen hivatalból eljárva – dönthet az ott meghatározott alkotmányossági vizsgálatok lefolytatásáról [3254/2015. (XII. 22.) AB határozat, Indokolás [11]]. Az Alkotmánybíróság az indítványozó jogosultságának hiánya miatt ezen indítványi elem érdemi vizsgálatát mellőzte.
- [30] 3.1.2. Az indítvány szerint az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében rögzített tisztességes eljárás követelményébe ütközik az, hogy a Kúria a felülvizsgálati eljárás során a jogerős ítéletben nem szereplő tényállási elemmel – az indítványozó teljesítési akaratának hiányával – kiegészítette a tényállást és ennek alapján csalás büntetében állapította meg a bűnösségét.
- [31] Az indítványozót a másodfokú bíróság jogerős ítéletében sikkasztás büntetében mondta ki bűnösnek. A Kúria a felülvizsgálat során hozott végzésében a jogerős ítéletet helyben hagyta, de a bűncselekmény minősítése tekintetében törvénysértést állapított meg. A Kúria a bűncselekmény sikkasztásnak minősítését azért tartotta törvénysértőnek, mert az átvett készpénz a gazdasági társaság tulajdonába került, így azzal a társaság ügyvezetését ellátó indítványozó szabadon rendelkezhetett, vagyis a sikkasztás törvényi tényállását nem valósította meg. A támadott végzés indokolása rögzíti, hogy a felülvizsgálati eljárásban a jogerős határozatban megállapított tényállás az irányadó. A terhelt 9 hónapon át 43 sértett tekintetében újra és újra ugyanazt a magatartást tanúsította, vagyis felvette a megrendelés során a díjelőleget, de azt nem a szerződésben foglalt célra, hanem a gazdasági társaság adósságainak a rendezésére fordította. A Kúria álláspontja szerint ezek a tények azt támasztják alá, hogy az indítványozó szándéka nem a szerződések teljesítésére irányult. Tekintettel arra, hogy az indítványozó a sértetteket a szerződések teljesítése tekintetében megtévesztette, és azok emiatt kárt szenvedtek, így az indítványozó a csalás törvényi tényállását valósította meg.
- [32] A Kúria megállapította továbbá azt is, hogy a csalás és a sikkasztás büntetési tételei azonosak és a terhelt büntetésének a mértéke ezen belül maradt. A Kúria álláspontja szerint a bűncselekmény törvénysértő minősítése nem vezetett törvénysértő büntetéshez [Be. 416. § (1) bekezdés *b*) pont első fordulat], így a jogerős ítéletet hatályában fenntartotta (a támadott végzés 6. oldala).
- [33] Az Alkotmánybíróság rögzíti, hogy az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésével kapcsolatban kizárólag az eljárás alkotmányos kereteit vizsgálja, jelen esetben azt, hogy a Kúria támadott végzése tekintetében felmerült-e olyan alaptörvény-ellenesség, amely a döntés érdemét, vagyis a bűnösség megállapítását és a kiszabott büntetést befolyásolta.
- [34] A támadott végzés indokolásából egyértelműen megállapítható, hogy a Kúria a jogerős ítéletben rögzített tényállás alapján vont le a megállapított jogi minősítéstől eltérő következtetést.
- [35] Az Alkotmánybíróság következetes álláspontja az, hogy alkotmányos vizsgálati jogköre nem teremthet alapot arra, hogy minden olyan esetben beavatkozzon a bíróságok tevékenységébe, amikor olyan (állítólagos) jogszabálysértő jogalkalmazásra került sor, amely egyéb jogorvoslati eszközzel már nem orvosolható [3325/2012. (XI. 12.) AB végzés, Indokolás [14], legutóbb pl. 14/2015. (V. 26.), Indokolás [54]]. Az Alkotmánybíróság ennek következtében az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésének a megsértését – az észszerű határidőn belüli elbíráláshoz való jog kivételével – nem vizsgálta.
- [36] 3.1.3. Az indítványozó szerint a támadott bírósági határozatok az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdésében foglalt *nullum crimen sine lege* és *nulla poena sine lege* elv megsértése következtében is alaptörvény-ellenesek. Az indítvány szerint a Kúria jogértelmezése arra vezethet, hogy valakit olyan cselekmény miatt mondanak ki bűnösnek és sújtanak büntetéssel, amelyet nem követett el, vagy amelyben vele szemben nem folytatták le törvényesen a büntetőeljárást.
- [37] Az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdésében foglalt *nullum crimen sine lege* és *nulla poena sine lege* elvet megfogalmazó alkotmányos szabály az állami büntetőhatalom gyakorlását övező feltételek előre megismerhetőségének követelményét, vagyis a visszaható hatályú büntetőjogi jogalkotás és jogalkalmazás tilalmát tartalmazza [16/2014. (V. 22.) AB határozat, Indokolás [33]].

- [38] Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy jelen ügyben az eljáró bíróságok az indítványozót olyan cselekmények elkövetése miatt marasztalták el, amely a magyar jog, vagyis az elkövetés idején hatályos és törvényben kihirdetett régi Btk. szerint bűncselekménynek minősültek (sikkasztás, csalás) és a jelenleg hatályos Btk. szerint is bűncselekménynek számítanak.
- [39] Az Alkotmánybíróság utal arra, hogy a jogértelmezés körébe tartozik az, hogy a Kúria a jogerős ítéletben megállapított tényállásra alapozva az elkövetett cselekmény jogi minősítését megváltoztatta, továbbá az, hogy a bizonyítás eredményeként rögzített tényeket másként értékelte. Erre nézve az Alkotmánybíróság az előző pontban, az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésére alapozott indítványi elem kapcsán már kifejtette álláspontját.
- [40] Az Alkotmánybíróság szerint ennek következtében az indítványozó által a *nullum crimen sine lege* és a *nulla poena sine lege* elvek megsértésére nézve felhozott érvek nem állnak érdemi alkotmányjogi összefüggésben az Alaptörvény XXVIII. cikk (4) bekezdésében rögzített rendelkezéssel.
- [41] Az Alkotmánybíróság a kifejtett indokok alapján az indítvány azon elemeinek a vizsgálatát, amelyeket az indítványozó – az észszerű határidőn belüli elbíráláshoz való jog kivételével – az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésére, a XXVIII. cikk (4) bekezdésére, valamint a XXVIII. cikk (7) bekezdésére alapított, továbbá az Abtv. 28. §-ának alkalmazása iránti kérelmét az Abtv. 64. § d) pontja alapján visszautasította.
- [42] 3.2. Az alkotmányjogi panaszt az Alkotmánybíróság tanácsa 2015. november 17-i ülésén befogadta, mert álláspontja szerint az ügyben alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés merült fel.
- [43] Az Alkotmánybíróság alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdésnek tekinti annak vizsgálatát, hogy az Abtv. 27. § alapján benyújtott alkotmányjogi panaszban támadott büntetőeljárás időtartama milyen feltételek fennállása esetén áll összhangban az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt észszerű határidőn belüli elbíráláshoz való joggal.

IV.

- [44] Az indítvány az alábbiak szerint nem megalapozott.
- [45] 1. Az Alkotmánybíróság elsőként az alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdést vizsgálta meg.
- [46] Az Alaptörvény a tisztességes eljáráshoz való jogot és az annak részét képező „észszerű határidő” követelményét két cikkében rögzíti. A hatósági eljárások vonatkozásában az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdése kimondja, hogy „[m]indenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és észszerű határidőn belül intézzék”. A bírósági eljárások tekintetében az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése szerint „[m]indenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és a kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, észszerű határidőn belül bírálja el.” Az észszerű határidőn belüli eljárás követelménye ennek következtében a hatóságokra és a bíróságokra egyaránt vonatkozik.
- [47] Az eljárás tisztességességének alkotmányos követelményrendszerét a 2011. december 31-éig hatályban volt Alkotmány 57. § (1) bekezdése úgy fogalmazta meg, hogy „a bíróság előtt mindenki egyenlő, és mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat, vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit a törvény által felállított független és pártatlan bíróság igazságos és nyilvános tárgyaláson bírálja el.” Az „észszerű időn” belüli elbírálás, mint részjogosítvány ebben a rendelkezésben nem szerepel, mert arra nézve csak az Alkotmány 57. § (5) bekezdése tartalmaz utalást. Eszerint „[a] jogorvoslati jogot – a jogviták észszerű időn belüli elbírálásának érdekében, azzal arányosan – a jelen lévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával elfogadott törvény korlátozhatja” [Alkotmány 57. § (5) bekezdés második mondat].
- [48] Az Alkotmánybíróság a tisztességes eljáráshoz való jog lényegéről kialakított álláspontját elvi jelentőséggel a 6/1998. (III. 11.) AB határozatában foglalta össze, amelyet utóbb több döntésében [5/1999. (III. 31.) AB határozat, ABH 1999, 75.; 14/2002. (III. 20.) AB határozat, ABH 2002, 101, 108.; 15/2002. (III. 29.) AB határozat, ABH 2002, 116, 118–120.; 35/2002. (VII. 19.) AB határozat, ABH 2002, 199, 211.] megerősített és továbbfejlesztett. Az Alaptörvény negyedik módosítása 2013. április 1. napjával megváltoztatta az Alaptörvény Záró és egyes rendelkezések 5. pontját, és ennek alapján az Alaptörvény hatálybalépése előtt meghozott alkotmánybírósági határozatok hatályukat veszítették. Az Alkotmánybíróság kimondta, hogy az újabb ügyekben felhasználhatja az Alaptörvény hatálybalépése előtt hozott határozataiban szereplő érveket [13/2013. (VI. 17.) AB határozat, Indokolás [33], 22/2012. (V. 11.) AB határozat, Indokolás [40]]. Az Alkotmánybíróság a 7/2013.

- (III. 1.) AB határozatában – kifejezetten az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés *d*) pontján és az Abtv. 27. §-án alapuló hatáskörével összefüggésben – megerősítette a tisztességes eljáráshoz való joggal kapcsolatos gyakorlatát, és megállapította, hogy a tisztességes eljáráshoz való jogból fakadó – az Alkotmánybíróság által korábbi gyakorlatában kimunkált – alkotmányos követelmények nemcsak a szabályozási környezettel, hanem az egyedi bírói döntésekkel szemben is érvényesíthetők (Indokolás [27]).
- [49] A tisztességes eljárás (*fair trial*) olyan minőség, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek a figyelembevételével lehet csupán megítélni. Ezért egyes részletek hiánya ellenére éppúgy, mint az összes részletszabály betartása dacára lehet az eljárás méltánytalan vagy igazságtalan, avagy nem tisztességes [6/1998. (III. 11.) AB határozat, ABH 1998, 91, 95.]. A tisztességes eljáráshoz való jog olyan abszolút jog, amellyel szemben nem létezik mérlegelhető más alapvető jog vagy alkotmányos cél, mert már maga is mérlegelés eredménye [14/2004. (V. 7.) AB határozat, ABH 2004, 241, 266.].
- [50] A tisztességes eljáráshoz való jog több garanciális szabályból áll. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt tisztességes eljáráshoz való jog részjogosítványai különösen: a bírósághoz fordulás joga, a tárgyalás igazságossága, a tárgyalás nyilvánosságának és a bírói döntés nyilvános kihirdetésének a követelménye, a törvény által létrehozott bíróság, a bírói függetlenség és a pártatlanság kívánalma, továbbá az észszerű határidőn belüli elbírálás követelménye. A szabály *de facto* nem állapítja meg, de az Alkotmánybíróság értelmezése szerint része a tisztességes eljárásnak az is, hogy az eljárásban biztosítva legyen a fegyverek egyenlősége [22/2014. (VII. 15.) AB határozat, Indokolás [49]].
- [51] Az Alaptörvény tehát – a nemzetközi kötelezettségekre tekintettel – az Alkotmány szövegéhez képest a XXVIII. cikk (1) bekezdésben foglalt tisztességes eljáráshoz való jog részelemeként rögzíti az észszerű határidőn belüli elbírálás követelményét is. Az Alkotmánybíróság azonban már korai határozataiban is foglalkozott a bírósági eljárás észszerű időn belüli befejezésének követelményével, és noha ezen elvárás az Alkotmány 57. § (1) bekezdésében szövegszerűen nem szerepelt, azt a tisztességes eljárás részjogosítványaként kezelte [pl. 38/1991. (VII. 3.) AB határozat, ABH 1991, 183–184., 994/D/2005. AB határozat, ABH 2010, 1527, 1533.]
- [52] Az Alkotmánybíróság az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdéséhez kapcsolódó határozataiban is rögzítette, hogy az észszerű határidőn belüli elbíráláshoz való jog a tisztességes eljáráshoz fűződő alapjog egyik részjogosítványa [3024/2016. (II. 23.) AB határozat, Indokolás [18]], ezért az Alaptörvényben biztosított azon jogok körébe tartozik, amelyek sérelme alkotmányjogi panasz alapját képezheti [3174/2013. (IX. 17.) AB végzés, Indokolás [18]].
- [53] Jelen ügyben az indítványozó a bírósági eljárás elhúzódsát sérelmezi, és az indítványát az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésére alapozza, ezért az Alkotmánybíróság ennek megfelelően csak a bíróságokkal szembeni alaptörvényi követelményt vizsgálta.
- [54] 2. Az Alaptörvény hatálybalépése után lehetőség nyílt arra, hogy az indítványozók az Abtv. 27. §-a szerinti alkotmányjogi panaszaikban az annak alapjául szolgáló bírósági eljárás elhúzódsára és emiatt az észszerű határidőn belüli elbíráláshoz való joguk megsértésére hivatkozzanak. Az Alkotmánybíróság azonban ezen alapjogi részjogosítvány sérelmére alapozott panaszokat általában visszautasította. Ennek egyik indoka az volt, hogy az Abtv. 29. §-a alapján az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszt a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség, vagy alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés esetén fogadja be. Abban az esetben tehát, ha a bírósági eljárás elhúzódsa nem hatott ki az ügyben hozott bírói döntés érdemére, akkor az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszt nem fogadta be [pl. 3237/2012. (IX. 28.) AB végzés, Indokolás [8]]. Visszautasítás alapját képezték egyéb okok is, pl. a kifogás mint jogorvoslat kimerítésének hiánya [3309/2012. (XI. 12.) AB végzés, Indokolás [5]], vagy a hatáskör hiánya [3174/2013. (IX. 17.) AB végzés, Indokolás [20]–[21]].
- [55] Az Alkotmánybíróság néhány alkalommal érdemben is vizsgálta az észszerű határidőn belüli elbíráláshoz való jog sérelmét. Az egyik ügyben rögzítette például, hogy az alapeljárás elhúzódsát jelentős mértékben az eljáró szervektől független, objektív okok váltották ki, így az alkotmányjogi panaszt elutasította [3115/2013. (VI. 4.) AB határozat, Indokolás [30]].
- [56] Az Alkotmánybíróság rögzítette azt is, hogy az Alaptörvény védelmének legfőbb szerveként a tisztességes eljáráshoz való jog részelemét képező észszerű határidőn belüli elbírálás alaptörvényi rendelkezéséhez kapcsolódó alapjogvédelmi feladatát nem tudja hatékonyan ellátni [3024/2016. (II. 23.) AB határozat, Indokolás [20]]. Nem áll ugyanis az Alkotmánybíróság rendelkezésére olyan törvényi lehetőség, amelynek alkalmazása révén egy adott bírósági eljárás jelentős elhúzódsából eredő következményeket enyhíteni vagy orvosolni tudná. Az Alkotmánybíróság az Abtv. 27. §-a alapján folytatott eljárásban az alkotmányjogi panasz alapján megállapíthatja

a bírói döntés alaptörvény-ellenességét abból az okból, hogy nem felel meg az észszerű határidőn belüli elbírálás követelményének, és ekkor az Abtv. 43. § (1) bekezdése szerint a bírósági határozatot meg kell semmisítenie. A támadott határozat megsemmisítése azonban nem alkalmas minden esetben arra, hogy az eljárás elhúzódsából eredő sérelmeket orvosolja, és azt is eredményezi, hogy a már indokolatlanul hosszúra nyúlt eljárás tovább folytatódik és tovább elhúzódik.

- [57] Az eljárás elhúzódsából származó igényét az indítványozó ennek következtében csak egyéb jogi úton – elsősorban polgári perben – tudja érvényesíteni. A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) szerint a panaszos fél az észszerű határidőn belüli elbíráláshoz való jogának megsértése esetén – az alapvető jogait ért sérelemre hivatkozással – sérelemdíjra tarthat igényt, feltéve, hogy a sérelem a jogorvoslati eljárásban nem orvosolható. Amennyiben alapjogának sérelme következtében a fél kárt is szenved és az a jogorvoslati eljárásban nem orvosolható, akkor a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályai szerint követelheti a jogsértőtől kárának megtérítését [Pp. 2. § (3) bekezdés]. Az Alkotmánybíróság határozataiban általában felhívja az indítványozó figyelmét erre a jogorvoslati lehetőségre [pl. 3174/2013. (IX. 17.) AB végzés, Indokolás [21]].
- [58] Mindezek alapján az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az elhúzódo eljárásból eredő sérelmek orvoslására elsősorban az eljáró bíróságok rendelkeznek a megfelelő jogi eszközökkel. Ezen eszközök alkalmazásakor azonban szem előtt kell tartaniuk azokat az alkotmányos szempontokat, amelyek alapján megítélhető, hogy egy bírósági eljárás milyen feltételek mellett tesz eleget az észszerű határidőn belüli elbírálás követelményének, ezért az Alkotmánybíróság az alábbiakban összefoglalja azokat.
- [59] 3. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt észszerű határidőn belüli elbírálás követelményének érvényesülnie kell minden olyan eljárásban, ahol az érintett személy ellen emelt bármely vádról vagy valamely perben a jogairól és a kötelezettségeiről a bíróság dönt. Az Alkotmánybíróság jelen indítvány alapján a bírósági eljárások közül is kizárólag az észszerű határidőn belüli elbíráláshoz való jog azon aspektusát vizsgálta, amely a büntetőeljárás elhúzódsával függ össze.
- [60] 3.1. Az eljárás észszerű határidőn belül történő befejezésének követelménye a Be. számos rendelkezésében érvényesül. A Be. az egész büntetőeljárásra – és nemcsak annak bírósági szakaszára nézve – tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek az eljárás gyors és észszerű lefolytatását szolgálják.
- [61] A Be. több eljárási határidőt szab, amely a büntetőeljárás mielőbbi befejezésére irányul. Így pl. a nyomozási határidő tekintetében rögzíti, hogy a nyomozást a lehető legrövidebb időn belül le kell folytatni, és az elrendelésétől számított két hónapon belül be kell fejezni. A nyomozási határidő további meghosszabbítása szigorú feltételekhez kötött és a Be. meghatározza a nyomozás maximális időtartamát is [Be. 176. §]. A büntetőeljárás gyorsítása érdekében a Be. olyan rendelkezéseket is tartalmaz, amelyek az általános eljárási határidőkhöz képest soronkívüliséget biztosítanak. Soron kívül kell lefolytatni az eljárást, ha a terhelt előzetes letartóztatásban van, vagy a kiskorú sérelmére elkövetett egyes bűncselekmények esetén, továbbá a megismételt eljárásban, stb. [Be. 64/A. § (1) bekezdés].
- [62] A Be. a bírósági tárgyalás határidejének kitűzésével kapcsolatban kifejezetten utal az észszerű határidőn belüli elbírálás követelményére. Eszerint a tárgyalás határnapját – figyelemmel az ügyek érkezési sorrendjére és a soronkívüliségre – a lehető legközelebbi napra úgy kell kitűzni, hogy a bíróság az ügyet lehetőleg elnapolás nélkül észszerű határidőn belül be tudja fejezni. Ha ez nem lehetséges, akkor folytatólagos tárgyalási napot kell kitűzni és törekedni kell arra, hogy a bizonyítási eljárást észszerű határidőn belül be lehessen fejezni [Be. 278. § (3), (4) bekezdés].
- [63] A Be.-ben foglalt ezen rendelkezéseknek a megsértése befolyásolhatja a büntetőeljárás időtartamát. Az Alkotmánybíróság korábbi határozatában hangsúlyozta, hogy az ügy elbírálásához szükséges pertartam megítélése törvényességi szakkérdés [3174/2013. (IX. 17.) AB végzés, Indokolás [20]]. Az eljáró bíróságok mérlegelési jogkörébe tartozik, hogy a vizsgált ügyben milyen bizonyítási cselekmények elvégzésére, milyen kényszerintézkedések elrendelésére van szükség és azok tekintetében – a Be. rendelkezései alapján – milyen határidőt szabnak. Az Alkotmánybíróság mindig is tartózkodott attól, hogy a bírósági szervezet feletti „szuperbíróság” szerepébe lépjen, és hagyományos jogorvoslati fórumként járjon el [3325/2012. (XI. 12.) AB végzés, Indokolás [14], legutóbb pl. 14/2015. (V. 26.), Indokolás [54]]. Ennek következtében alkotmányossági szempontból nem az egyes eljárási cselekmények és az elvégzésükre kitűzött határidők indokoltságát kell vizsgálni, hanem a bíróság azon törekvését, hogy a terhelttel szembeni vádat – a tisztességes eljárás egyéb követelményeinek a szem előtt tar-

tása mellett – mielőbb elbírálja. Kétségtelen azonban, hogy az Alkotmánybíróság erre a törekvésre nézve az egyes perccselekményekből, a fegyelmezett pervezetésből, a pertörténet egyes tényeiből tud következtetéseket levonni.

- [64] 3.2. Az Alkotmánybíróság az észszerű határidőn belüli elbírálás követelménye vizsgálati szempontjainak rögzítése előtt áttekintette az Emberi Jogok Európai Bíróságának (a továbbiakban: EJEB) ebben a tárgykörben kialakított esetjogát.
- [65] Az Alkotmánybíróság mindenekelőtt utal arra, hogy az általa nyújtott alapjogvédelem szintje semmiképpen sem lehet alacsonyabb, mint az EJEB által meghatározott jogvédelem szintje [legutóbb pl. 15/2016. (IX. 21.) AB határozat, Indokolás [42], 30/2015. (X. 15.) AB határozat, Indokolás [35]]. Ennek feltétele, hogy az Alaptörvény ugyanúgy fogalmazza meg az alapjog lényegi tartalmát, mint valamely nemzetközi szerződés, jellemzően az Emberi Jogok Európai Egyezménye (a továbbiakban: EJE).
- [66] Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy az EJE 6. cikk 1. bekezdésének első mondata és az Alaptörvény XXVIII. cikkének (1) bekezdése lényegileg azonosan határozza meg a vád észszerű határidőn belüli elbírálásának a követelményét. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt jogvédelem szintje tehát nem lehet alacsonyabb az EJEB gyakorlata alapján megállapítható mértéknél. Az Alkotmánybíróság ezen mérték megítélése érdekében az EJE 6. cikk 1. bekezdésével kapcsolatos EJEB esetjogból a büntetőeljárások tekintetében összefoglalóan az alábbi fontosabb elveket emeli ki.
- [67] 3.3. A büntető ügyekben az EJE 6. cikkének 1. bekezdésében foglaltak (a tisztességes tárgyaláshoz való jog) célja, hogy a meggyanúsított személy ne álljon indokolatlanul sokáig a vád hatálya alatt. Az EJEB által figyelembe vett időtartam kezdete a terhelt letartóztatásának (őrizetbe vételének), illetve a nyomozó hatóság azon hivatalos közlésének az időpontja, amely szerint bűncselekményt követett el [legutóbb pl. *Buzadji kontra Moldova*, (23755/07), 2016. július 5., 85. pont]. Az EJEB a magyar ügyekben a gyanúsítottként történő kihallgatás időpontját tekinti az eljárás kezdetének, így az eljárás nyomozási szakaszának egy részére is kiterjed a vizsgálata [legutóbb pl. *Csák kontra Magyarország*, (25749/10), 2015. október 15., 5. pont, *Udvardy kontra Magyarország*, (66177/11), 2015. október 1., 5. pont].
- [68] Az EJE 6. cikk 1. bekezdése szerinti „észszerű idő” tartalmi követelményeit az EJEB általában a büntetőeljárás befejezéséig vizsgálja, beleértve annak a fellebbviteli szakaszát is mindaddig, amíg a fellebbviteli bíróságok a vád érdeméről és nem csupán járulékos kérdésekről hoznak érdemi határozatot [legutóbb pl. *O’Neill és Lauchlan kontra Egyesült Királyság*, (41516/10, 75702/13), 2016. június 28., 82. pont]. Az EJEB nemcsak a büntetőeljárás nyomozási szakaszának egy részét, hanem a jogerős ítélet végrehajtását is a vizsgálati körébe vonja. Álláspontja szerint a jogerős döntés büntetőjogi jogkövetkezményeinek az érvényesítése is az eljárás részét képezi, így az ennek során bekövetkező késedelem is a hatóságok terhére esik, pl. a felmentő ítélet jogerőre emelkedését követően a fogva tartott terheltet megfelelő indok nélkül nem helyezik azonnal szabadlábra [*Assanidze kontra Grúzia* [GC], (71503/01), 2004. április 8., 181. pont].
- [69] Az EJEB szerint az eljárás elhúzódásának a megítélése az eset konkrét körülményeinek a fényében és átfogó jelleggel történhet. Önmagában az eljárás hosszú időtartama még nem jelenti azt, hogy az eljárás elhúzódott és a bíróságok egyezményesértést követtek el. Az EJE 6. cikk 1. bekezdése megköveteli, hogy az eljárás jó ütemben haladjon előre, de az EJEB szerint ez nem mehet a megfelelő szintű igazságszolgáltatási tevékenység biztosításának a rovására. A tagállamok feladata az említett két alapvető szempont közötti megfelelő egyensúly megtalálása [*Gankin és mások kontra Oroszország*, (2430/06, 1454/08, 11670/10, 12938/12), 2016. május 31., 26. pont].
- [70] Az EJEB az eljárás abszolút időtartamát is vizsgálja, mert előfordulhat olyan eset, hogy az eljárás bizonyos szakaszai megfelelő tempóban haladnak, de annak egésze mégis túllépi az észszerű időtartamot [legutóbb pl. *O’Neill és Lauchlan kontra Egyesült Királyság*, (41516/10, 75702/13), 2016. június 28., 95. pont, *Moreno Carmona kontra Spanyolország*, (26178/04), 2009. június 9., 63. pont]. Az EJEB a 10 év időtartamot megközelítő vagy azt meghaladó büntetőeljárásokat olyan hosszúnak tekinti, amelyek egyértelműen megsértik az EJE 6. cikk 1. bekezdésében foglalt „észszerű idő” követelményét. [Legutóbb pl. a *Csák kontra Magyarország* ügyben 13 év 9 hónap [(25749/10), 2015. október 15., 11. pont], az *Udvardy kontra Magyarország* ügyben 8 év 3 hónap [(66177/11), 2015. október 1., 11. pont], a *Szabó János Dániel kontra Magyarország* ügyben 7 év 4 hónap [(30361/12), 2015. február 17., 8. pont], a *Balázs és mások kontra Magyarország* ügyben 9 év volt a figyelembe

vehető időtartam hossza [(27970/12), 2015. február 17., 9. pont], amelyek miatt az EJE az EJE 6. cikk 1. bekezdésének a sérelmét állapította meg.)

- [71] Az EJE a büntetőeljárás észszerű időtartamának megítélésakor nemcsak az eljárás hosszát, hanem más szempontokat is figyelembe vesz, így elsősorban az ügy bonyolultságát, továbbá a kérelmező és az érintett állami, illetve bírói szervek magatartását [pl. *Magyar László kontra Magyarország*, (73593/10), 2014. május 20., 64. pont].
- [72] Az ügy bonyolultságát támaszthatják alá olyan körülmények, mint pl. a vádpontok, a vádlottak vagy a tanúk nagy száma [C. P. és társai kontra Franciaország, (36009/97), 2000. augusztus 1., 30. pont]. Az ügy bonyolultsága esetén az abszolút időtartamában hosszúnak tűnő büntetőeljárás sem sérti az „észszerű idő” követelményét [*Lakos kontra Magyarország*, (51751/99), 2003. március 11-i elfogadhatósági határozat].
- [73] Az EJE szerint a kérelmező magatartásának megítélésakor figyelemmel kell lenni arra, hogy az EJE 6. cikke nem követeli meg tőle az igazságszolgáltatási szervekkel történő együttműködést. Az sem róható fel neki, hogyha minden rendelkezésére álló jogorvoslatot igénybe vesz. Mindazonáltal a kérelmező is tanúsíthat olyan perelhúzó magatartást, amely az eljárás észszerű időn belül történő lefolytatása szempontjából nem róható a hatóságok terhére [legutóbb pl. *Süveges kontra Magyarország*, (50255/12), 2016. január 5., 124. pont]. Az EJE szerint a kérelmezőnek kell felróni, ha az iratokból nyilvánvalóan kiténik, hogy az eljárást késleltette [*I. A. kontra Franciaország*, (28213/95), 1998. szeptember 23., 121. pont]. A kérelmező a saját szökéséből eredő eljárás-elhúzódásra sem alapozhat – ellenkező bizonyításig – sikeres igényt [*Vayic kontra Törökország*, (18078/02), 2006. június 20., 44. pont, *Czimbalek kontra Magyarország*, (23123/07), 2013. szeptember 23., 18. és 19. pontok]. A kérelmezőnek ki kell mérítenie a rendelkezésre álló hazai jogorvoslatokat, kivéve azokat, amelyek nem hatékonyak. Az EJE a magyar ügyek tekintetében rögzítette, hogy az eljárás elhúzódása miatt benyújtható kifogást (Be. 262/A. §, 262/B. §) nem tekinti olyan hatékony jogorvoslatnak, amelyet a kérelmezőnek ki kell mérítenie [*Barta és Drajkó*, (35729/12), 2013. december 17., 26. pontok].
- [74] Az EJE álláspontja szerint az EJE 6. cikkének 1. bekezdése a tagállamokra azt a kötelezettséget rója, hogy az igazságszolgáltatási rendszerüket olyan módon szervezzék meg, amely a bíróságaik számára lehetővé teszi az „észszerű idő” követelményének történő megfelelést [*Grujovic kontra Szerbia*, (25381/12), 2015. július 21., 65–66. pontok]. A komoly ügyszámokra és annak felszámolására tett erőfeszítésekre hivatkozás nem mentesíti a tagállamot az eljárás elhúzódásával kapcsolatos egyezményesértés megállapítása alól [*Szabó Béla kontra Magyarország*, (37470/06), 2008. december 9., 12. pont].
- [75] Az EJE gyakorlata szerint nemcsak a nyilvánvalóan hosszú, de az abszolút értelemben rövidnek látszó eljárás is egyezményesértő lehet, ha abban a bíróság (vagy hatóság) részéről – az eljárás alatt álló személynek fel nem róható – jelentősebb, indokolatlan téltlenségi időszak tapasztalható (inaktivitás). Az EJE inaktivitásnak tekinti, ha a bíróság (vagy a hatóság) nem jár el megfelelő gyorsasággal, illetve nem tesz erőfeszítéseket az eljárás folytatására vagy az adott eljárási cselekmény végrehajtásának elősegítésére [pl. *Németh Zoltán kontra Magyarország*, (29436/05), 2011. június 14., 55. pont]. Az EJE inaktívnak tekinti az eljárás azon részét, amikor általában fél évet meghaladóan nem történik előrelépés az eljárásban [pl. *Barta és Drajkó kontra Magyarország*, (35729/12), 2013. december 17., 20–21. pontok]. Inaktívnak minősülhet egy időszak abban az esetben is, ha pl. a bíróságok – sürgetés vagy egyéb intézkedés nélkül – a szakértői véleményre várnak [*Pélissier és Sassi kontra Franciaország*, (25444/94), 1999. március 25., 69–70. pontok]. Az EJE esetjoga szerint a büntetőeljárás felfüggesztése csak abban az esetben nem számít bele az egyezményesértés alapjául szolgáló időtartamba, ha az intézkedés észszerű indokkal történt és a bíróságok (valamint a hatóságok) mindent megtettek az eljárás folytatása érdekében [pl. *Kriston kontra Magyarország*, (39154/09), 2013. szeptember 24., 5. és 12. pontok].
- [76] Az EJE gyakorlata szerint további tényezőként meg kell vizsgálni a kérelmező szempontjából az eljárás tétjét, fontosságát is. Ennek következtében a fogvatartott esetén az EJE az alapeljárás késedelmét súlyosabbnak tekinti, mint a szabadlábon védekező terhelt esetében [legutóbb pl. *Süveges kontra Magyarország*, (50255/12), 2016. január 5., 121. pont].
- [77] Az EJE-ben foglalt többi joggal ellentétben az észszerű időn belüli eljárás követelményének a megsértése különleges abból a szempontból, hogy a kérelmezőnek nem kell megvárnia a hazai eljárások befejeződését, hanem pl. egy folyamatban lévő büntetőeljárásban is az EJE-hez fordulhat az EJE 6. cikk 1. bekezdésének a megsértése miatt [pl. *Palásti kontra Magyarország*, (54244/10), 2014. április 22., 10. és 14. pontok].
- [78] Az EJE gyakorlata szerint a büntetőeljárásban hozott ítéletben az elítélt büntetésének enyhítése vagy a szabadságvesztés végrehajtásának a felfüggesztése az elhúzó eljárásból eredő egyezményesértés tekintetében jogorvoslatnak minősíthető [*Lie and Berntsen v. Norvégia* (25130/94), 1999. december 16-i határozat].

- [79] Az EJEB azonban csak akkor tekinti megfelelő jogorvoslatnak a büntetés tekintetében alkalmazott enyhítést, vagy annak felfüggesztését, ha a nemzeti bíróság az ítéletének indokolásában kifejezetten rögzíti, hogy az eljárás elhúzódott. Az indokolásnak utalnia kell továbbá arra, hogy a bíróság a büntetést az eljárás elhúzódása miatt enyhítette, beleértve a szabadságvesztés felfüggesztését is. A büntetés enyhítésének nem csupán látszólagosnak, hanem érdemi mértékűnek kell lennie [*Lie és Berntsen kontra Norvégia* (25130/94), 1999. december 16-i határozat, „*The law*” c. fejezet, 1. pont, negyedik bekezdés].
- [80] Az EJEB több magyar vonatkozású ügyben is megállapította, hogy az elhúzódó büntetőeljárásra tekintettel a büntetés enyhítését jogorvoslatnak tekinti. Amennyiben az ítélet indokolásából megállapítható az eljárás elhúzódása miatt nyújtott kedvezmény mértéke, akkor a kérelmező ebben a tekintetben már nem tarthat igényt további kártérítésre. Az EJE 34. cikke alapján a kérelmező ebben az esetben ugyanis nem állíthatja magáról, hogy az EJE 6. cikk 1. bekezdése megsértésének az áldozata. [Pl. *Somogyi kontra Magyarország*, (5770/05), 2011. január 11., 31. pont, *Goldmann és Szénászký kontra Magyarország*, (17604/05), 2010. november 30., 26. pont, *Földes és Földesné Hajlik kontra Magyarország*, (41463/02), 2006. október 31., 24. pont, *Kalmár kontra Magyarország*, (32783/03), 2006. október 3., 27. pont, *Kovács Tamás kontra Magyarország*, (67660/01), 2004. szeptember 28., 26. pont.] Az EJEB egyes ügyekben már be sem fogadta azoknak a kérelmezőknek a panaszait, akik ilyen jogorvoslatban részesültek [pl. *Csorba kontra Magyarország*, (944/12), 2015. június 23-i határozat, *Lehel kontra Magyarország*, (8185/05), 2008. szeptember 16-i határozat, *Dányádi kontra Magyarország*, (10656/03), 2006. július 6-i határozat, B/1. pont]. A büntetés enyhítésének azonban ki kell tűnnie az ítélet indokolásából akkor is, ha az ítélet – a Be. 259. § alapján – rövidített formában készült [*Bodor kontra Magyarország*, (31181/07), 2011. június 14., 13. pont].
- [81] 3.4. Az Alkotmánybíróság a korábbi gyakorlata, valamint az EJEB kiforrott esetjoga alapján annak megítéléséhez, hogy a támadott bírósági eljárás az észszerű határidőn belüli elbíráláshoz való joggal összhangban áll-e, a következő alkotmányos szempontokat rögzíti.
- [82] Az észszerű határidőn belüli elbíráláshoz való jog a tisztességes eljáráshoz való jog egyik részjogosítványa. Ennek következtében e részjogosítvány vizsgálatkor is alkalmazni kell azt az alkotmányos megközelítést, amely szerint egyszerre kell megítélni a bírósági eljárás egészét és egyes részelemeit annak érdekében, hogy az eljáró bíróságnak a vád észszerű határidőn belüli elbírálására irányuló törekvése megállapítható legyen. Amennyiben a vizsgált bírósági eljárás cselekményeiből, a per történetéből arra lehet következtetni, hogy a bíróság nem tartotta szem előtt az észszerű határidőn belüli elbírálás alaptörvényi követelményét, akkor az adott büntetőeljárás elhúzódása, az érintett bíróság tétlensége, az ún. inaktivitás következtében – az eljárás időtartamától függetlenül – megállapítható. Ennek alapján egy abszolút értelemben rövid időtartamú büntetőeljárás is lehet elhúzódó, ha a büntetőeljárás tényeiből nem állapítható meg az eljáró bíróságok azon erőfeszítése, amely arra irányul, hogy a vádról a tisztességes eljárás követelményrendszerének szem előtt tartása mellett mielőbb döntést hozzanak. A büntetőeljárás időtartama – a büntetőeljárásra vonatkozó törvény betartása esetén is – sérti az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdését, ha abban az eljáró bíróságoknak felróható indokolatlan tétlenségi időszakok tapasztalhatók és a büntetőper kirívó hosszát az ügy bonyolultsága sem indokolja. Az elhúzódó eljárás időtartamába nem számít bele azonban az a késedelem, amelyet a terhelt felróható magatartása okozott, feltéve, hogy azt az eljáró bíróság a rendelkezésére álló jogi eszközökkel nem tudta kiküszöbölni [pl. eljárás a távollévő terhelttel szemben (Be. XXV. Fejezet), idézéssel szembeni mulasztás jogkövetkezményei (Be. 69. §)].
- [83] 3.5. Az Alkotmánybíróság rögzíti, hogy a büntető ügyben eljáró bíróságnak az észszerű határidőn belüli elbírálás követelményének megítéléséhez szükséges, jelen határozatban szereplő alkotmányos szempontok ismeretében lehetősége van arra, hogy a büntetőeljárás elhúzódásából származó sérelmet orvosolja.
- [84] Az Alkotmánybíróság korábbi határozatában már megállapította, hogy a büntetőjog büntetési rendszerében a szankció meghatározásának a joga megoszlik a jogalkotó és a jogalkalmazó között [13/2002. (III. 20.) AB határozat, ABH 2002, 85, 91.]. A Btk. szerint a büntetést e törvényben meghatározott keretek között, a céljának szem előtt tartásával úgy kell kiszabni, hogy az igazodjon a bűncselekmény tárgyi súlyához, a bűnösség fokához, az elkövető társadalomra veszélyességéhez, valamint az egyéb enyhítő és súlyosító körülményekhez [80. § (1) bekezdés].
- [85] A Btk. rendelkezései alapján a büntetőbíróságok következetes gyakorlata szerint az elhúzódó büntetőeljárások vonatkozásában enyhítő körülménynek számít a büntetéskiszabás során az időmúlás. Ennek az enyhítő körülménynek az értékelése a büntetés mértékének csökkentését eredményezi, ha a terhelt indokolatlanul hosszú

ideig állt a büntetőeljárás hatálya alatt. A terhelt így már az eljárás során jogorvoslatban részesülhet az eljárás elhúzódása miatt.

- [86] A Kúria Büntető Kollégiuma – szem előtt tartva az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R (92) 17. számú, a büntetés kiszabás egyöntetűségéről szóló Ajánlását és a több évtizedes bírói gyakorlatot – a büntetés kiszabás során értékelhető tényezőkről szóló 56/2007. BK véleményében rögzítette a bíróságok által figyelembe vehető enyhítő és súlyosító körülményeket. A BK vélemény szerint „[e]nyhítő körülmény, ha a bűncselekmény elkövetésétől hosszabb idő telt el; minél súlyosabb a bűncselekmény, annál hosszabb az az idő, amely enyhítőként értékelhető. Nagyobb a nyomatéka, ha megközelíti az elévülési időt; csökken a nyomatéka, vagy el is enyészhet, ha az időmúlást maga az elkövető idézte elő. Enyhítő körülmény, ha az elkövető hosszabb ideig állt a büntetőeljárás súlya alatt; nagyobb a nyomatéka, ha előzetes fogva tartásban volt, és ilyenkor az előzőnél rövidebb tartam is enyhítőként értékelhető” (56/2007. BKv, III/ 10. pont).
- [87] A bírói gyakorlat tehát enyhítő körülményként veszi figyelembe az időmúlást és a büntetés kiszabása során értékeli. A büntetőeljárás elhúzódása azonban nem pusztán időmúlást vagy hosszú eljárást jelent, hanem felelősségi kérdés is. Egy hosszú ideig tartó eljárás is eleget tehet az észszerű határidő követelményének, míg egy abszolút tartamában rövidnek látszó eljárás ugyanakkor megsértheti az alaptörvényi elvárást. Az eljárás elhúzódásának fogalma magában foglalja azt, hogy az eljáró bíróság a büntetőeljárás valamely szakaszában inaktivitást mutatott és a lefolytatott eljárás nem minden részletében tükrözi azt az erőfeszítést, amelyet a bíróság az észszerű határidőn belüli elbírálás érdekében kifejtett. Az időmúlás helyett az elhúzódó eljárásra utalás tehát az ügyben eljáró bíróságok (hatóságok) azon tétlenségének az elismerése, amelyet az eljárás egyes szakaszaiban tanúsítottak.
- [88] Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az elhúzódó büntetőeljárás miatt bekövetkező alaptörvény-ellenesség orvosolható a büntetés kiszabás során. Amennyiben az ítélet indokolásából megállapítható, hogy a bíróság az eljárás elhúzódására tekintettel a terheltet a büntetés kiszabása során valamilyen „kedvezményben részesítette”, vagyis az időmúlásra, az eljárás elhúzódására tekintettel enyhébb büntetést szabott ki, vagy a büntetés helyett intézkedést alkalmazott, akkor a terhelt az észszerű határidőn belüli elbíráláshoz való jogának a megsértésére a továbbiakban megalapozottan nem hivatkozhat.
- [89] 4. Az Alkotmánybíróságnak az alkotmányjogi panasz alapján folytatott eljárásokban elsősorban alapjogvédelmi szerepe van, mert az Abtv. 26–27. § rendelkezései értelmében az a feladata, hogy az Alaptörvényben biztosított alkotmányos alapjogoknak érvényt szerezzen. Az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panasz alapján indult eljárásokban kiemelt feladatának tekinti, hogy a jogszabályoknak olyan értelmezését fogadja el, amely összhangban áll az Alaptörvényben biztosított jogok érvényesülésével. Ennek során – az Abtv. 46. § (3) bekezdésében előírtakra figyelemmel – az Alkotmánybíróság kötelessége, hogy a hatáskörei gyakorlása során megállapítsa azokat az Alaptörvény szabályozásából eredő és az Alaptörvény rendelkezéseit érvényre juttató alkotmányos követelményeket, amelyeket a jogszabályok értelmezése és alkalmazása során a jogalkalmazóknak feltétlenül szükséges érvényesíteniük {8/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [54], 34/2013. (XI. 22.) AB határozat, Indokolás [55]}.
- [90] Jelen ügyben az indítványozó által támadott büntetőeljárásai rendelkezések tekintetében az Alkotmánybíróság a befogadás során az indítványozónak az Abtv. 28. § (1) bekezdése szerinti eljárásra áttérés iránti kérelmét visszautasította, de ennek alkalmazása hivatalból és más jogszabályi rendelkezés tekintetében szükségessé vált.
- [91] Az Abtv. 52. § (2) bekezdése alapján az Alkotmánybíróság által lefolytatott vizsgálat kizárólag az alkotmányjogi panaszban megjelölt alkotmányossági kérelemre vonatkozik. Ez a rendelkezés ugyanakkor nem érinti az Alkotmánybíróságnak az Abtv. 28. § (1) bekezdésében meghatározott, hivatalból megtehető megállapításokra vonatkozó hatáskörét. Az Abtv. 28. § (1) bekezdése lehetővé teszi az Alkotmánybíróság számára az átjárást a 27. § szerinti panaszeljárásból a 26. § szerinti panaszeljárásba {3/2013. (II. 14.) AB határozat, Indokolás [21]–[24]}.
- [92] Az Alkotmánybíróság utal arra, hogy a Be. 258. § (3) bekezdés e) pontjában foglaltak szerint az ítélet és az ügydöntő végzés indokolása összefüggően tartalmazza – többek között – a büntetés kiszabása, az intézkedés alkalmazása, illetőleg ezek mellőzése esetén a döntés indokait az alkalmazott jogszabályok megjelölésével.
- [93] Az indítvány nem tartalmazza a Be. 258. § (3) bekezdés e) pontját és a támadott bírósági határozatokban a Be. ezen rendelkezésére vonatkozó hivatkozás nem szerepel. Az Alkotmánybíróság rögzíti azonban, hogy a Be. 258. § (3) bekezdés e) pontja olyan általános büntetőeljárás szabály, amelyet a bírói döntés határozati formába foglalása esetén külön hivatkozás nélkül az eljáró bíróságnak alkalmaznia kell. A támadott határozatok tartalmából egyértelműen megállapítható az, hogy az eljáró bíróságok alkalmazták a Be. 258. § (3) bekezdés e) pont-

ját. A rendelkezésnek az alkotmányjogi panasz alapjául szolgáló eljárásban való alkalmazása az Alkotmánybíróságnak az Abtv. 28. § alapján az Abtv. 26. § (1) bekezdése szerinti hatáskörének a gyakorlására történő áttérést indokolja.

- [94] A Be. vizsgált rendelkezése a bírói mérlegelésre bízta azt, hogy az ítélet indokolásában a bíróság milyen tényekre, bizonyítékokra, körülményekre tér ki. A rendelkezés lehetővé teszi azt, hogy a bíróság az ítélet indokolásában az elhúzódó bírósági eljárás tényét megállapítsa és a Kúria 56/2007. BK véleményének III/10. pontjában foglalt időmúláshoz kapcsolódva a büntetés kiszabása során az enyhítő körülmények között figyelembe vegye.
- [95] Az Alkotmánybíróság a 7/2013. (III. 1.) AB határozatában kimondta, hogy az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt tisztességes eljárás követelményrendszere magában foglalja az indokolt bírói döntéshez való jogot is (Indokolás [28]–[34]). Amennyiben a terhelt büntetését a bíróság az eljárás elhúzódására tekintettel enyhíti, azt részletesen indokolnia kell. Ennek egyik oka az, hogy a BK véleményben foglalt időmúlás mint enyhítő körülmény nem azonosítható maradéktalanul az eljárás elhúzódása miatt eltelt idővel. Az időmúlásnak a BK véleményben szereplő meghatározása a bűncselekmény elkövetésétől eltelt hosszabb időt értékeli, míg az eljárás elhúzódásának vizsgálata az alapos gyanú közlésének időpontjától kezdődik. Az időmúlás objektív tényező, míg az eljárás elhúzódásának a rögzítése az ítélet indokolásában a bírósági inaktivitás elismerésére is utal. Amennyiben tehát az eljáró bíróság nemcsak az időmúlást kívánja enyhítő körülményként figyelembe venni, hanem a bírósági eljárás – terheltnek fel nem róható – elhúzódását is orvosolni kívánja, akkor azt részletesen indokolnia kell.
- [96] Az ítélet indokolásának tartalmaznia kell, hogy a büntetés vagy az intézkedés enyhítése a büntetőeljárás elhúzódása miatt történt. Tekintettel arra, hogy a büntetőeljárás elhúzódását a terhelt saját magatartása is okozhatja, így a neki felróható időtartam nem vehető figyelembe.
- [97] A bíróságnak az ítélet indokolásában – rövidített indokolás esetén is – részleteznie kell továbbá a büntetőeljárás elhúzódására tekintettel a terheltnek nyújtott kedvezményt. A bíróság mindezt rögzítheti például úgy, hogy utal a törvényi büntetési tételre vagy a hasonló ügyekben folytatott bírói gyakorlat alapján egyébként kiszabható büntetésre. Ezt követően pedig kifejti, hogy az adott esetben a kiszabott büntetés alacsonyabb mértékét az eljárás elhúzódására tekintettel állapította meg, illetve a szabadságvesztés végrehajtását ennek következtében felfüggesztette vagy áttért más büntetés, illetve intézkedés alkalmazására.
- [98] A BK vélemény alapján a bíróságok általában csak az időmúlásra utalnak, míg más bíróságok részletesebben fogalmazzak, mint pl. a jelen indítvány alapjául szolgáló ügyben.
- [99] Az Alkotmánybíróság annak érdekében, hogy a büntetés enyhítésének az eljárás-elhúzódás orvoslására irányuló célja az ítélet indokolásából a terhelt számára is egyértelműen megállapítható legyen, úgy ítéli meg, hogy a Be. 258. § (3) bekezdés e) pontjának alkalmazásához kapcsolódó – az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdéséből fakadó bírói indokolási kötelezettségre tekintettel – alkotmányos követelményt kell meghatároznia.
- [100] Az Alkotmánybíróság ezért rögzíti, hogy a Be. 258. § (3) bekezdés e) pontjának alkalmazása során az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdéséből fakadó alkotmányos követelmény, hogy amennyiben a bíróság a terhelttel szemben kiszabott büntetést vagy intézkedést kifejezetten az eljárás elhúzódására tekintettel enyhíti, ennek indokait az ítélet indokolásában részletesen fejtsse ki. Az ítélet indokolásának ebben az esetben tartalmaznia kell, hogy a büntetőjogi jogkövetkezmény enyhítése a büntetőeljárás – terheltnek fel nem róható – elhúzódása miatt történt. A bíróságnak az ítélet indokolásában – rövidített indokolás esetén is – részleteznie kell a büntetőeljárás elhúzódására tekintettel a terheltnek nyújtott kedvezményt. Így különösen, ha ezen okból a bíróság más büntetési nemet, a büntetés helyett intézkedést alkalmazott vagy a szabadságvesztés végrehajtását felfüggesztette. A bíróságnak rögzítenie kell azt a mértéket is, amellyel a kiszabott büntetést vagy az intézkedést enyhítette.
- [101] 5. Az Alkotmánybíróság a megfogalmazott elvek alapján megvizsgálta, hogy a támadott ítéletek összhangban állnak-e az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt észszerű határidőn belüli elbírálás követelményével.
- [102] Az indítványozó szerint a bíróságok megsértették az észszerű határidőn belüli elbíráláshoz való jogát, mert gyanúsítottként 2004. december 28. napján hallgatták ki, az ügyészség az első vádiratot 2005. március 18. napján nyújtotta be, és a Kúria felülvizsgálati végzésének a kézbesítése, vagyis az eljárás befejezése csak 10 év 2 hónap elteltével, 2015. február 26. napján történt meg.
- [103] Az Alkotmánybíróság jelen alkotmányjogi panasz alapjául szolgáló ügyben folytatott eljárást a rögzített – és a nemzetközi gyakorlaton alapuló – szempontok szerint részleteiben nem vizsgálta meg. Ennek oka, hogy

a büntetőeljárás abszolút hossza önmagában meghaladta azt az időtartamot, amely az észszerű határidőn belüli elbírálás szempontjából elfogadhatónak tekinthető, vagyis az alkotmányjogi panasz alapjául szolgáló büntetőeljárás elhúzódott.

- [104] Az Alkotmánybíróság hangsúlyozza azonban, hogy a bíróságok a büntetőeljárás során a bekövetkezett alapjogi sérelmet orvosolták. A megismételt eljárásban hozott elsőfokú ítélet erre vonatkozó részének az indokolása ugyanis tartalmában megfelel a rögzített alkotmányos követelménynek.
- [105] A bíróság a támadott elsőfokú ítéletben a „rendkívül hosszú időmúlásra figyelemmel” a kiszabott szabadságvesztés tartamát az indítványozó terhére rótt bűncselekményre irányadó büntetési tétel legkisebb mértékében állapította meg és a próbaidőt is a törvényi minimumhoz közel határozta meg. A bíróság enyhítő körülménynek tekintette az időmúlást, és az ítélet indokolásának a megfogalmazásából egyértelműen kitűnik, hogy az eljárás elhúzódásáért fennálló felelősséget is értékelte, hiszen megállapítja, hogy az a terheltnek nem róható fel. Az időmúlás rögzítése ebben az összefüggésben egyben az eljárás elhúzódásának az elismerését is jelenti. Az ítélet indokolása utalást tartalmaz továbbá az enyhítés mértékére azzal, hogy a kiszabott szabadságvesztés és a próbaidő tartamát a törvényi minimumhoz viszonyítja. A büntetés enyhítésének a következtében az 1 év 10 hónap szabadságvesztés tartama 1 évre, a próbaidő tartama pedig 4 évről 3 évre csökkent. A másodfokú bíróság jogerős ítéletében a kiszabott büntetést, továbbá a Kúria a támadott végzésével az első és a másodfokú ítéleteket helyben hagyta. Az eljáró bíróságok az indítványozó büntetését a megismételt eljárásban tehát lényegesen enyhítették, vagyis az indítványozó alapjogi sérelméért a büntetőeljárás keretében orvoslást kapott.
- [106] Az Alkotmánybíróság mindezek alapján megállapította, hogy az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése vonatkozásában az indítványozó által állított alaptörvény-ellenesség nem áll fenn. Az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszt ennek következtében az Alaptörvény XXVIII. cikkének (1) bekezdésében foglalt észszerű határidőn belüli elbíráláshoz való jog vonatkozásában elutasította.
- [107] 6. Az Alkotmánybíróság az alkotmányos követelmény megállapítására és az ügy elvi jelentőségére tekintettel – az Abtv. 44. § (1) bekezdésének második mondata alapján – elrendelte határozatának a Magyar Közlönyben történő közzétételét.

Budapest, 2017. február 7.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke

Dr. Balsai István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Czine Ágnes s. k.,
előadó alkotmánybíró

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Juhász Imre s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Schanda Balázs s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Stumpf István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke,
az aláírásban akadályozott
dr. Szabó Marcel
alkotmánybíró helyett

Dr. Szalay Péter s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szívós Mária s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Varga Zs. András s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Czine Ágnes alkotmánybíró párhuzamos indokolása

- [108] 1. Az EJEB Magyarországgal szemben az EJEE 6. cikkének 1. bekezdésében foglalt „észszerű idő” követelményének megsértése – azaz a hazai bírósági eljárások elhúzódása – miatt összesen 603 elmarasztaló döntést hozott az EJEE hazai alkalmazásától, vagyis 1992. november 5-től kezdődő és 2015. december 31-ig terjedő időszakban. Magyarország ennek következtében a kérelmezőknek 1,35 milliárd Ft kártérítést fizetett. Ezen döntések közel 20%-a született a büntetőeljárások elhúzódása miatt. Az Alkotmánybíróság a konkrét ügy kapcsán

a büntetőeljárásban az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt észszerű határidőn belüli elbírálás követelményéből fakadó elvárásokat értelmezte.

- [109] Az EJEB több évtizedes gyakorlata alapján kiérlelte az „észszerű időn belüli eljárás” elveit, amelyeket az Európa Tanács tagországai tekintetében következetesen érvényesít. Mivel az Alaptörvényben foglalt „észszerű határidőn belüli elbírálás” követelménye az EJE 6. cikk 1. bekezdésével lényegileg azonos követelményt fogalmaz meg, önként adódott, hogy az Alkotmánybíróság az EJEB jogi megoldásait felhasználja. Az Alkotmánybíróság a tisztességes eljárás részjogosítványát képező „észszerű határidőn belüli elbírálás” követelménye tekintetében a határozatban egy fontos sarokpontot rögzített, nevezetesen az „észszerű határidőn belüli elbírálás” követelményének megsértése esetén előállt jogsérelem orvoslásának szempontrendszerét. Az Alkotmánybíróság az EJEB gyakorlatát beemelte ezen alapjogi részjogosítvány fogalom- és elvrendszerébe. E szempontrendszer támpontul szolgál a bírácaknak ahhoz, hogy a büntetőeljárás elhúzódásából fakadó jogsérelmet a büntetőeljárás keretében orvosolják.
- [110] Az Alkotmánybíróság határozatában néhány fogalmi pontosítást is elvégzett. Ezek közül kiemelendőnek tartom az időmúlás mint enyhítő körülmény és az eljárás elhúzódása közötti különbség tisztázását. A határozat alapjául szolgáló ügyben az időmúlást, mint enyhítő körülményt az eljáró bíróságok figyelembe vették, de eddig az Alkotmánybíróság nem döntött arról, hogy az „észszerű határidőn belüli elbírálás” követelményét milyen tartalommal értelmezi és hogy miként viszonyul a nemzetközi bíróság jogi megoldásaihoz. Indokoltá vált ezért, hogy ebben a tekintetben a bírói gyakorlat egységes alkotmányos szempontrendszeren alapuljon.
- [111] A bírósági határozatok az időmúlásra és az eljárás elhúzódására mint rokon értelmű fogalmakra hivatkoznak, holott azok tartalma lényeges eltéréseket mutat. A Btk. szerint a büntetés kiszabása során (Btk. 80. §) figyelembe kell venni az enyhítő és a súlyosító körülményeket is. A Kúria 56/2007. BK véleménye rögzítette, hogy az időmúlást a bűncselekmény elkövetésétől kezdve kell figyelembe venni. Az eljárás elhúzódásának – az EJEB által alkalmazott – fogalma az eljárás elhúzódásának az időtartamát a gyanúsítottként történő első kihallgatás időpontjától számítja. A BK vélemény szerint az időmúlás mint enyhítő körülmény arra utal, hogy az elkövető a bűncselekmény elkövetéséről kezdve mennyi ideig áll a büntetőeljárás hatálya alatt. Az eljárás elhúzódásának – az EJEB gyakorlatra tekintettel értelmezett – fogalma azt is kifejezi, hogy a bíróságokat, hatóságokat felelősség terheli azért, hogy a terhelt hosszú ideig állt az eljárás hatálya alatt. Az Alkotmánybíróság határozatának indokolása alapján az időmúlás továbbra is enyhítő körülmény marad, míg az Alkotmánybíróság az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdéséből eredően az észszerű határidőn belüli elbírálás követelményének sérelmét alkotmányos relevanciával ruházta fel azáltal, hogy egy alkotmányos követelményt állapított meg. Az Alkotmánybíróság az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése alapján a későbbiek során kimunkálhatja annak szempontrendszerét, hogy az alkotmányos követelményt milyen módon kell konkrét esetben értékelni az észszerű határidőn belüli elbírálás követelményének érvényesítése során.
- [112] A határozat indokolása utal továbbá arra is, hogy az észszerű határidőn belüli elbíráláshoz való jog alaptörvényi sérelmének orvoslására a törvényalkotó milyen igényérvényesítési lehetőséget biztosított (IV. rész 2. pont vége, Indokolás [17]–[18]). Az igazságügyi miniszter levelében az eljárás elhúzódása miatt igénybe vehető hatályos jogorvoslati lehetőségek bemutatása (a bírósági eljárás elhúzódása miatti kifogás, a bírói jogkörben okozott kár, stb.) mellett az új büntetőeljárás törvény tervezetének (a továbbiakban: Tervezet) releváns szövegrészeiről is tájékoztatást nyújtott. A Tervezet az 564. § (4) bekezdés *b*) pontjában rögzíti, hogy a bűnösséget megállapító ítélet indokolásában kell utalni arra, ha a bíróság a büntetés kiszabásakor figyelembe vette a büntetőeljárás elhúzódását, mint enyhítő körülményt. Ugyanilyen utalást kell tartalmaznia a rövidített ítélet indokolásának is [Tervezet 562. § (1) és (4) bekezdés]. Az alkotmánybírósági határozat indokolásában kiemelt szempontok (az eljárás elhúzódásának rögzítése, a büntetés enyhítésének mértéke, és a kettő közötti összefüggés elismerése) kiegészítik a Tervezet normaszövegét.
- [113] Az igazságügyi miniszter egy új típusú kártérítési mechanizmus megteremtésének koncepcionális irányairól is tájékoztatást adott, amelyet az EJEB felhívása nyomán szükséges létrehozni [*Gazsó kontra Magyarország*, (48322/12), 2015. július 16., rendelkező rész 5. pont]. Jelen alkotmánybírósági határozat azt is bemutatja, hogy nemcsak egy új kártérítési igényérvényesítési mechanizmus létrehozása útján, hanem az eljáró bíróságok jogi eszközeinek felhasználásával is orvoslást kaphat a büntetőeljárás alá vont személy ezen alapjogi sérelem miatt. Ehhez ugyancsak az EJEB esetjoga ad támpontot. A nemzetközi bíróság következetes gyakorlata jelenleg is az, hogy a büntetőeljárás elhúzódásával okozott egyezményesértés miatt benyújtott kérelmeket érdemi vizsgálat nélkül elutasítja abban az esetben, ha a hazai bíróság a kérelmezővel szemben – az elhúzódó eljárásra tekintettel – enyhébb büntetést szabott ki. Ennek azonban több feltételét határozta meg, amely körülményeknek az

ítélet indokolásából ki kell tűnnie, ahogy ezt jelen határozat indokolása is tartalmazza (IV. rész 3.2 pont, Indokolás [64]–[66]). Számos Magyarországgal szembeni ügyben az EJEB alkalmazta ezt a jogi megoldást. A határozat indokolása – a korábbi AB határozatokra utalással – rögzíti, hogy az Alkotmánybíróság eszközei korlátozottak az alapjogsérelem reparációja tekintetében, de arra is rámutat, hogy ebben a tekintetben a rendes bíróságok gyakorlatának csekély módosításával kézzelfogható eredmény érhető el.

- [114] 2. A határozat indokolása utal arra, hogy az alkotmányos követelmény a Be. 258. § (3) bekezdés e) pontjához kapcsolódik, noha az indítványozó panaszában ezt a jogszabályi rendelkezést nem sérelmezte.
- [115] Az alkotmányos követelmény rögzítésének nem akadályozó utalást sem tett a Be. 258. § (3) bekezdés e) pontjára, valamint erre nézve kifejezett kérelmet sem terjesztett elő. Az Alkotmánybíróságnak lehetősége van arra, hogy az Abtv. 27. §-a szerinti alkotmányjogi panasz alapján folytatott eljárásról áttérjen az Abtv. 26. § (1) bekezdése szerinti eljárásra olyan jogszabályi rendelkezés tekintetében is, amelyet az indítványozó panaszában nem kifogásolt, nem érintett, de az alapul szolgáló eljárásban alkalmazni kellett.
- [116] Az Abtv. 52. § (2) bekezdésének első mondata rögzíti a kérelemhez kötöttség elvét, de ez alól több kivételt enged. Ilyen kivétel az Abtv. 28. § (1) bekezdésében foglalt, az Abtv. 27. §-a szerinti vizsgálatról az Abtv. 26. § (1) bekezdése szerinti vizsgálatra történő áttérés lehetősége. Tekintettel arra, hogy az Alkotmánybíróság az áttérést és az alkotmányos követelmény rögzítését hivatalból is megteheti, így a kérelemhez kötöttség elve e vonatkozásban nem érvényesül, vagyis nem szükséges, hogy az indítványozó kifogásolja azt a jogszabályi rendelkezést, amelyhez az alkotmányos követelmény kötődik. Ennek a jogszabályi rendelkezésnek pedig az alapul szolgáló ítélet indokolásában sem kell tételesen szerepelnie. A Be. hivatkozott rendelkezése olyan általános szabály, amelyet a bírának az ítélet indokolása során akkor is alkalmazniuk kell, ha kifejezetten nem utalnak az ítélet szövegében a jogszabályhelyre, vagyis a Be. 258. § (3) bekezdés e) pontjára.
- [117] A Be. 258. § (3) bekezdés e) pontja vizsgálatának szükségességét az a körülmény alapozza meg, hogy az adott jogszabályi rendelkezést az alapul szolgáló eljárásban alkalmazni kell, nem pedig az, hogy az indítványozó alkotmányjogi panaszában érintette-e vagy kifejezetten kifogásolta-e annak alaptörvény-ellenességét vagy alaptörvény-ellenes alkalmazását.

Budapest, 2017. február 7.

Dr. Czine Ágnes s. k.,
alkotmánybíró

- [118] A párhuzamos indokoláshoz csatlakozom.

Budapest, 2017. február 7.

Dr. Varga Zs. András s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Juhász Imre alkotmánybíró különvéleménye

- [119] A határozat rendelkező részének 1. pontjával és annak indokolásával az alábbiak miatt nem értek egyet.
- [120] 1. A többségi határozat abból az alapfelvetésből indul ki, hogy alkotmányos követelménnyel kell biztosítani az észszerű idő elvének érvényesülését a büntetőeljárásokban. A választott megoldás azonban álláspontom szerint erre nem alkalmas.
- [121] Ennek két oka van. Az egyik, hogy az – Abtv. 28. §-a alapján hivatalból indult – Abtv. 26. § (1) bekezdés szerinti eljárás során vizsgált jogszabályi rendelkezés nem az eljárási határidőkre, hanem az ítéletek tartalmára vonatkozik, ebből következően nem lehet az észszerű idő betartásának, betartatásának az eszköze. Épp ellenkezőleg, az elv megsértése esetére ad mintegy „kimentési” lehetőséget a bíróságok számára. Álláspontom szerint ebből az következik, hogy az alkotmányos követelmény nem éri el a célzott hatást, mert nem segíti elő a büntetőeljárási határidők betartását, illetve ezen eljárások rövidebb idő alatti befejezését. Az alkotmányos

követelmény révén ugyan valóban csökkenhet a Magyarország ellen indított EJEK eljárások, illetve az EJEK előtti elmarasztalások száma, de ettől még nem fognak lerövidülni a büntetőeljárások.

- [122] A másik ok az, hogy – mint arra a többségi határozat maga is hivatkozik – a magyar bírói gyakorlat ismeri és alkalmazza az alkotmányos követelményben lefektetett lehetőséget. Bizonyíték erre a többségi határozattal felülvizsgált ítélet, amelyben a bíróság kifejezetten az elhúzó eljárás miatt enyhítette az indítványozó büntetését.
- [123] 2. Az indokolás tekintetében általánosságban megjegyezni kívánom, hogy az indokolás logikai láncolatának átstrukturálásával, a felhozott érvek súlyozásának megváltoztatásával a határozat koherensebb és meggyőzőbb lett volna.
- [124] Ennek megfelelően az indokolást elsősorban az Alaptörvényre, az Alkotmánybíróság vonatkozó gyakorlatára, a Be. határidőre vonatkozó rendelkezéseire, a hozzájuk kapcsolódó bírói gyakorlatra kellett volna alapozni, az EJEK gyakorlatára csak végső soron – mintegy hivatkozási pontként – utalhatott volna a többségi határozat.
- [125] 3. Különösen hiányolom az igazságügyi miniszter véleményében foglaltak részletes ismertetését. Az előadó bíró megkeresésére írt miniszteri válasz ugyanis négy olyan fontos elemet is tartalmaz, amelyeket a többségi határozatban is figyelembe kellett volna venni: a miniszter egyrészt felvázolta, hogy az észszerű időn belüli elbírálás elvének megsértése esetére egységes, minden peres eljárásra kiterjedő törvénytervezet előkészítése zajlik. A törvénytervezet kártérítést nyújtana az alapjogsértő módon elhúzó perek elszenvedőinek. Másrészt fontos momentum az is, hogy a készülő büntetőeljárás kódex a büntetőeljárás minden szakaszában jogorvoslatot biztosítana a terheltek számára az eljárás elhúzóda esetére. A tervezett változtatás összhangban áll az EJEK *Gazsó kontra Magyarország* döntésével [(48322/12.) 2015. október 16.], amelyben az EJEK arra kötelezte Magyarországot, hogy teremtsen meg a jogorvoslat lehetőségét az észszerű határidő elvét sértő eljárások esetében. Harmadrészt a miniszter egyértelművé tette, hogy a jogalkotási tervben már nem szerepel a hatályos Be. ilyen irányú módosítása, tekintettel a jelenleg is zajló jogalkotási folyamatra. Negyedrészt az igazságügyi miniszter véleménye kifejezetten kitért arra, hogy a Pp. 2. § (1) és (3) bekezdéseiben foglaltak csak a polgári peres és nemperes eljárásokban alkalmazhatóak. A többségi határozat azonban – álláspontom szerint is tévesen – azt rögzíti, hogy ez az eszköz a büntetőeljárásokban is igénybe vehető.
- [126] 4. Az Abtv. 28. §-ának alkalmazásával kapcsolatban egyetérték *dr. Szívós Mária* alkotmánybíró asszony különvéleményének 1.1. pontjában foglaltakkal, ezért különvéleményének e pontjához csatlakozom.

Budapest, 2017. február 7.

Dr. Juhász Imre s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Salamon László alkotmánybíró különvéleménye

- [127] A határozat rendelkező része 1. pontjában foglalt alkotmányos követelményt – különösen az enyhítés mértékének rögzítését előíró fordulatát – illetően fenntartásaim vannak.
- [128] 1. A határozat az EJEK gyakorlatából adódó tapasztalatokat transzformálja az Alaptörvény XXVIII. cikkének (1) bekezdéséből levezethető alkotmányos követelménnyé. Nem vitatva azon törekvések célszerűségét, melyek a bírósági ítéletek indokolásának tartalmi elemeit igyekeznek nemzetközi szinten jelentkező jogértelmezések kihívásainak is megfelelővé tenni, nem vagyok meggyőződve a konkrét problémának az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglaltakra vetített alkotmányossági kérdésként való jelentkezéséről.
- [129] A tisztességes bírósági eljáráshoz való jog processuális követelmények érvényesülését kívánja, és ezek nézetem szerint nem keverhetők össze az eljárás során felmerülő tartalmi kérdésekkel. A bírósági ítéletek indokolásának kötelezettsége természetesen a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog mellőzhetetlen követelménye, ezzel szemben az indokolások szakjogi megalapozottsága, helyállósága, vagyis az indokolások tartalma – legalábbis az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése összefüggésében – nem alkotmányossági kérdés. A határozatban megállapított, a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog szabályával kapcsolatos alkotmányossági köve-

telmény – szakítva az Alkotmánybíróság eddigi gyakorlatával – az indokolást illetően tartalmi követelményeket fogalmaz meg. Ezek alapvetően (talán egy elemet kivéve) büntető szakjogi szempontból bizonyára megalapozottak, de önmagukban, mint tartalmi követelmények már többet jelentenek annál a processzuális követelménynél, hogy a bíróságok ítéleteiket minden lényeges kérdést érintően indokolni kötelesek.

- [130] A tartalmi és processzuális határok elmosása azzal a következménnyel járhat, hogy az Alkotmánybíróság a jövőben az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésére hivatkozva a bírósági ítéletek indokolásának tartalmi felülvizsgálatába bocsátkozik.
- [131] 2. Az alkotmányos követelmény leginkább aggályos részének annak utolsó fordulatát tartom („alkotmányos követelmény, hogy [...] rögzítse [...] az enyhítés mértékét.”) Ezt a határozat indokolása a IV. rész 4. pontjának utolsó mondatában (lásd Indokolás [100]) akként konkretizálja, hogy „[a] bíróságnak rögzítenie kell azt a mértéket is, amellyel a kiszabott büntetést vagy az intézkedést enyhítette.” Ennek jellemzően úgy lehet majd eleget tenni, hogy az indokolásban előbb meg kell határozni a büntetés mértékét az időszerűsége sérelme nélkül, majd végül az időszerűség sérelmére tekintettel. Kérdés, hogy ilyen levezetés előírása mennyiben egyeztethető össze a bírói indokolás szabadságával. Mindenesetre (feltéve ennek megengedhetőségét) a bírói tevékenység ilyen tartalmi előírásokhoz kötését sokkal inkább a Kúria kompetenciájába tartozónak tartom, mely hivatott az ítélkezési gyakorlat egységesítésének biztosítására, és ennek következtében indoklási szempontok meghatározására. Ilyen természetű megkötések az Alkotmánybírósághoz képest – a Kúrián kívül – még a törvényalkotó tehetne (lásd pl. a büntetés középmértékéből történő kiindulás szabályát). Megjegyzem, hogy az új Be. előkészítéséért felelős igazságügyi miniszter sem kötelezte el magát az Alkotmánybírósághoz intézett válaszában ebbe az irányba.

Budapest, 2017. február 7.

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szívós Mária alkotmánybíró különvéleménye

- [132] A teljes ülés többsége sajnálatos módon jelen ügyben elmulasztotta annak a lehetőségét, hogy megfelelően megvitatott, megfontolt és kiértelt álláspontot alakítson ki abban az eljárásjogi kérdésben, hogy az Alkotmánybíróság milyen feltételek fennállása esetén, milyen módon élhet az Abtv. 28. §-ában foglalt – a különböző jellelű alkotmányjogi panaszok közötti – áttérés lehetőségével. Ezen kívül a többségi határozat érdemben sem jutott helyes megállapításra, ezért az Abtv. 66. § (2) bekezdésében biztosított jogköröm alapján a következő különvéleményt csatolom a határozathoz.
- [133] Nem értek egyet a határozat rendelkező részének 1. pontjával, az alábbiakban kifejtett indokok alapján.
- [134] 1. Álláspontom szerint – az Abtv. 26. § (1) bekezdésének, a 28. §-ának és 52. § (2) bekezdésének helyes és az Alkotmánybíróság eddigi joggyakorlatával összhangban álló értelmezése alapján – ebben az ügyben az Alkotmánybíróságnak nem lett volna lehetősége a Be. 258. § (3) bekezdés e) pontjának alkotmányossági vizsgálatára és ebből kifolyólag alkotmányos követelmény megfogalmazására sem.
- [135] 1.1. Az indítványozó az Abtv. 27. §-a szerinti panaszt nyújtott be, amelynek az Alkotmánybíróság által érdemben vizsgált részében azt kifogásolta, hogy a vele szemben folytatott büntetőeljárás indokolatlanul elhúzódott és ez az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében garantált tisztességes eljáráshoz való jog részelemét képező észszerű határidőn belüli elbírálás követelményének sérelmével járt. Az indítványozó még utalás szintjén sem sérelmezte az alapügyben hozott bírósági határozatokat az indokolási kötelezettségüket illetően. A többségi határozat ennek ellenére szükségesnek találta, hogy az Abtv. 28. §-a alapján a 27. § szerinti panaszeljárásról hivatalból áttérjen az Abtv. 26. § (1) bekezdésében foglalt panaszeljárásra, amelynek során lefolytatta a Be. 258. § (3) bekezdés e) pontjának (a bíróság ügydöntő határozatának indokolási kötelezettségét érintő rendelkezésének) alkotmányossági vizsgálatát. A többségi határozat az áttérést lakonikusan azzal indokolta, hogy az említett „[...] rendelkezésnek az alkotmányjogi panasz alapjául szolgáló eljárásban való alkalmazása az Alkotmánybíróságnak az Abtv. 28. § alapján az Abtv. 26. § (1) bekezdése szerinti hatáskörének a gyakorlására történt

nő áttérést indokolja” (lásd: Indokolás [93]). A többségi határozat ugyanakkor szükségtelennek tartotta azt, hogy ennél részletesebb okát adja az áttérésnek, valamint az Abtv. 26. § (1) bekezdése szerinti eljárás alapvető feltételeinek meglétére irányuló vizsgálatát sem végezte el.

- [136] Az Abtv. 52. § (2) bekezdése szerint az Alkotmánybíróság által lefolytatott vizsgálat a megjelölt alkotmányossági kérelemre korlátozódik. E rendelkezés nem érinti az Alkotmánybíróságnak – más rendelkezések mellett – a 28. § alapján hivatalból megtehető megállapításokra vonatkozó hatáskörét. Az Abtv. felhívott rendelkezése értelmében az Alkotmánybíróságnak lehetősége van a 27. §-ban meghatározott eljárása során hivatalból áttérni a 26. § (1) bekezdése szerinti eljárásra. E rendelkezés jogalkotói indoka, hogy az Alkotmánybíróság abban az esetben is megfelelő jogorvoslatot nyújtson, ha az indítványozó számára „egy konkrét ügyben nem dönthető el egyértelműen, hogy a jogi norma vagy annak eseti alkalmazása okozza-e az állítólagos alaptörvény-sérelmet. Sőt elképzelhető, hogy a bíróság jogalkalmazása és az annak alapjául szolgáló norma alkotmányossága egyaránt kétséges.” {Lásd: 3/2013. (II. 14.) AB határozat, Indokolás [22]}
- [137] Az Abtv. 26. § (1) bekezdésében szabályozott eljárás elengedhetetlen feltétele, hogy az indítványozónak az állított alapjogi sérelmét egy alaptörvény-ellenes jogszabály alkalmazására kell visszavezetnie, másként fogalmazva az állítólagos alapjogsérelmet a kifogásolt jogszabályi rendelkezésnek kell okoznia. E feltételnek akkor is meg kell felelnie az indítványnak, ha az Alkotmánybíróság az „áttérés” lehetőségével élve folytatja le a 26. § (1) bekezdése szerinti eljárást. Mindez logikusan következik az Abtv. 28. § normaszövegéből is, amely az Alkotmánybíróság számára „a 26. § szerinti” és nem bármely vizsgálat lefolytatását teszi lehetővé. Az Abtv. 28. §-ából fakadó „könnyítés” abban érhető tetten, hogy az Alkotmánybíróság ez esetben – tehát a 26. § (1) bekezdése szerinti eljárás tekintetében is – határozott kérelemnek tekinti azt is, ha az indítványozó az ügyben nem az alkalmazott jogszabály alaptörvény-ellenességét állította, hanem – a 27. § szerinti panaszából következően – „csak” a jogszabály bíróság általi alapjogsérelmet okozó értelmezését vagy mellőzését kifogásolta. Az Alkotmánybíróság tehát ezen eljárás során hivatalból rendeli hozzá az állított jogsérelmhez az azt eredményező jogszabályi rendelkezést. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor – ezt meghaladón – a 28. § alkalmazása során sem mellőzheti az Abtv. 26. § (1) bekezdésében megfogalmazott további feltételek meglétének vizsgálatát, hiszen eljárásának az Abtv.-ben megkövetelt alapja ebben az esetben is értelemszerűen az állított jogsérelm és a(z) Alkotmánybíróság által hivatalból beazonosított jogszabályi rendelkezés közötti okozati összefüggés megléte. Ha az Alkotmánybíróság figyelmen kívül hagyhatná az említett összefüggést, akkor eljárása túllépne alkotmányjogi panasz eljárás keretein, amelynek *sine qua non*ja az állított, és az egyedi döntés eredményeként bekövetkező egyéni jogsérelm orvoslása. E hatáskör gyakorlása során tehát az Abtv. 52. § (2) bekezdésében megfogalmazott hivatalból megtehető megállapítás egyértelműen arra vonatkozik, hogy erre irányuló konkrét kérelem hiányában is vizsgálhatja azt, hogy az egyedi döntés eredményeként bekövetkező és a panaszos által állított egyéni jogsérelmet okozhatta-e valamelyik, a bíróság által alkalmazott alaptörvény-ellenes jogszabály. Mindebből következik az is, hogy az Alkotmánybíróságnak nincs lehetősége az alkotmányjogi panaszeljárársban bármely, így a panaszos által nem állított jogsérelmvel kapcsolatba hozható és a panaszos által nem kifogásolt jogszabályi rendelkezés vizsgálatára.
- [138] 1.2. A konkrét esetben az indítványozó az eljárás elhúzódását (az észszerű határidő követelményének megsértését) kifogásolta. Ezzel kapcsolatban nem jelölt meg semmilyen konkrét jogszabályi rendelkezést, de – figyelemmel arra, hogy 27. § szerinti panaszt nyújtott be – erre nem is volt köteles. A bírói döntés állított alaptörvény-ellenesség okát általánosságban abban látta, hogy az eljárás bíróságok nem (megfelelően) alkalmazták azokat, a büntetőeljárás során relevanciával bíró jogszabályi rendelkezéseket, amelyek a büntetőeljárások észszerű határidőben történő befejezését szolgálják. A konkrét ügyben tehát az Alkotmánybíróságnak – a 26. § (1) bekezdése szerinti panaszra áttérve – legfeljebb azon, a bíróság által alkalmazott jogszabályi rendelkezések vizsgálatára lett volna lehetősége, amelyek Alaptörvénnyel való összhangja azért kétséges, mert önmagukban megsértik az észszerű határidő XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt követelményének betartását.
- [139] Nézetem szerint a Be. 258. § (3) bekezdés e) pontja nem ilyen jogszabály, e feltételnek nem felel meg. A rendelkezés tartalmából – amely a bírósági határozatok indokolásának mikéntjét fogalmazza meg – egyértelműen következik, hogy a jogszabály, illetve annak bíróság általi (nem megfelelő) értelmezése/alkalmazása az alapügyben és általában sem okozhatta/okozhatja a büntetőeljárás elhúzódását, azaz az állított alapjogi sérelmet.
- [140] Álláspontom szerint tehát a konkrét ügyben nem állapítható meg a Be. említett rendelkezése vonatkozásában az alkotmányjogi panasz elbírálására irányuló eljárás azon feltétele, hogy alaptörvény-ellenesnek állított ren-

delkezés alkalmazása [Abtv. 26. § (1) bekezdés], vagy a rendelkezés alaptörvény-ellenes alkalmazása [Abtv. 27. §] folytán következett be az indítványozó állított jogséreleme.

- [141] 2. A fentiekben kifejtett eljárásjogi hiányosság mellett – nézetem szerint – a rendelkező rész 1. pontjával kapcsolatban további, tartalmi kritikaként fogalmazható meg, hogy a Be. említett rendelkezése és az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében meghatározott észszerű határidő követelménye között hiányzik az érdemi összefüggés, ennek megfelelően a határozatban megfogalmazott alkotmányos követelmény tartalma nem vezethető le az említett alaptörvényi rendelkezésből.
- [142] 2.1. Ahogy a különvéleményem 1. pontjában kifejtettekből is következik, az észszerű időn belüli eljárás jogából – fogalmából adódóan – olyan alkotmányos követelmények vezethetők le, amelyek az eljárás elhúzódásának megakadályozását eredményezik. Ezzel szemben a határozat rendelkező részében megfogalmazott alkotmányos követelmény az észszerű határidő már bekövetkezett sérelmével kapcsolatos, utólagos kompenzáció, tehát egyfajta jogorvoslatot érintően fogalmaz meg előírást. Másként fogalmazva, az alkotmányos követelmény ténylegesen nem az észszerű határidő betartását segíti elő, hanem az érintett személy számára az elhúzódtott eljárások miatt bekövetkezett jogsérelem okán nyújtandó hatékony jogorvoslat felismerhetőségét szolgálja. Ebből következően a Be. említett rendelkezésével kapcsolatban megfogalmazott alkotmányos követelmény és az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében megfogalmazott észszerű határidőn belüli elbíráláshoz való jog között nincs alkotmányjogilag értékelhető kapcsolat, így az alkotmányos követelmény megfogalmazásával a többségi határozat érdemben sem jutott helyes következtetésre.
- [143] 2.2. Ezen túlmenően a határozat rendelkező részének 1. pontjával azért sem értek egyet, mert az észszerű határidő szabályából egyébként le nem vezethető alkotmányos követelményt, amit a bíróságok számára állapít meg, a bírói döntéseknek az észszerű időn belüli elbíráláshoz való joggal összefüggő alkotmányos felülvizsgálata kapcsán az Alkotmánybíróság nem is tudja érvényesíteni. Az Alkotmánybíróság ugyanis csak az Abtv. 27. § alapján eljárva, a bírói döntés megsemmisítésével tudna érvényt szerezni az Alaptörvénynek (illetve az Alaptörvényből származó követelménynek), mely az eljárás elhúzódása esetén nemcsak hogy nem orvosolná, de éppen hogy súlyosbítaná az alapjogi sérelmet {lásd: 3024/2016. (II. 23.) AB határozat, Indokolás [20]}. Nem tudja így majd az Alkotmánybíróság az alkotmányos követelmény alapján az eljárás elhúzódásából eredő, alkotmányjogi panaszként a bírói döntésekkel szemben esetlegesen felmerülő jogsérelemeket sem orvosolni: amikor a bíróság az eljárás elhúzódása esetén ennek „tényét” nem állapítja meg, vagy az eljárás elhúzódását enyhítő körülményként nem veszi figyelembe, vagy esetleg nem megfelelően állapítja meg „az enyhítés mértékét”.
- [144] Megjegyzem, hogy az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében rögzített tisztességes bírósági eljáráshoz való jogból következik, hogy a bíróságoknak az ítéleteiket meg kell indokolniuk. Amennyiben az ítélet, bár kellene, de indokolást a kiszabott büntetés enyhítésével kapcsolatban nem tartalmaz, az az indokolási kötelezettség elmulasztása miatt vetheti fel a terhelt tisztességes eljáráshoz való jogának a sérelmét. A Be. 258. § (3) bekezdés e) pontjából viszont egyértelműen levezethető a kiszabott büntetés alapjául szolgáló megfelelő indokolás szükségessége, ezzel támasztható alá ugyanis a büntetés törvényessége. Az elégtelen indokolás kiküszöbölésére alapvetően a rendes bírósági eljárásban nyílik tehát mód (perorvoslatok útján), széttartó ítélezés esetén végső soron a Kúria feladata a joggyakorlat egységesítése. Az enyhítő körülmény figyelembevételére vonatkozó indokolás hiánya ugyanakkor az alkotmányos követelményt megállapító határozat logikáját követve, vagyis az észszerű időn belüli elbírálás (tehát nem az állandó joggyakorlat szerint releváns indokolási kötelezettség) összefüggésében nem is a terhelt, hanem lényegében az állam számára lehet hátrányos. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdéséből levezetett alkotmányos követelmény ugyanis valójában nem a terhelt észszerű határidőn belüli befejezéshez való jogát védi, hanem az államot hozza kedvezőbb helyzetbe, ha az alapjogában sérelmet szenvedett terhelt elégtételt kíván érvényesíteni hazai vagy nemzetközi fórumok előtt (másként megfogalmazva: a „káron szerzés” megelőzése érdekében). Erre utal az igazságügyi miniszternek az ügyben beszerzett tájékoztatása is, mely szerint az „EJEB az eljárás elhúzódása esetén azt is elfogadja korrekcióként, ha a büntetés kiszabásánál azt enyhítő körülményként figyelembe veszik, az új büntetőeljárási kódexben a cél az, hogy erre figyelemmel kerüljön ez is feltüntetésre az ügydöntő határozatokban”.

- [145] 3. Végül utalni kívánok arra, hogy az alapügyben eljáró bíróság kompenzációt nyújtott az indítványozónak az alapjogi sérelmét (az eljárás elhúzódását) illetően és ez a határozatának indokolásából egyértelműen ki is derül, így a Be. 258. § (3) bekezdés e) pontját a bíróság a támadott határozatában éppen az Alaptörvénnyel összhangban alkalmazta. Ezt a többségi határozat sem vitatta, hiszen rögzíti, hogy „a bíróságok a büntetőeljárás során a bekövetkezett alapjogi sérelmet orvosolták. A megismételt eljárás során hozott elsőfokú ítélet [...] indokolása ugyanis tartalmában megfelel a rögzített alkotmányos követelménynek” (lásd: Indokolás [104]). Mindezekre figyelemmel – a többségi határozat erre irányuló indokolásának hiányában – nem látom igazoltnak az alkotmányos követelmény megállapításának szükségességét sem.

Budapest, 2017. február 7.

Dr. Szívós Mária s. k.,
alkotmánybíró

- [146] A különvéleményhez csatlakozom.

Budapest, 2017. február 7.

Dr. Balsai István s. k.,
alkotmánybíró

- [147] A különvéleményhez csatlakozom.

Budapest, 2017. február 7.

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

- [148] A különvélemény 1.1. pontjához csatlakozom.

Budapest, 2017. február 7.

Dr. Juhász Imre s. k.,
alkotmánybíró

- [149] A különvéleményhez csatlakozom.

Budapest, 2017. február 7.

Dr. Stumpf István s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/1087/2015.
Közzétéve a Magyar Közlöny 2017. évi 20. számában.

